

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут публічного управління
Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

ІВАЩУК Вікторія Олександрівна
Казначейське обслуговування розпорядників та
одержувачів бюджетних коштів/Treasury service of
managers and recipients of budget funds.
спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування
освітньо-професійна програма – Державна служба

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ДСПУАзм-24
В. О. Іващук

Науковий керівник:
к.е.н. В. М. Русін

ТЕРНОПІЛЬ – 2021

ЗМІСТ

Вступ.....	3
I. Теоретичні засади казначейського обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.....	7
1. Сутність казначейської системи касового виконання бюджетів.....	7
2. Бюджетні повноваження органів Казначейства в системі обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.....	15
3. Виконання контрольних повноважень та застосування заходів впливу органами Казначейства, при порушенні бюджетного законодавства, в процесі казначейського обслуговування бюджетів.....	18
Висновки до розділу I.....	26
II. Організація розрахунково-касового обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.....	29
1. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів, як учасники казначейського обслуговування та їх взаємодія з органами Казначейства.....	29
2. Порядок здійснення видатків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.....	38
3. Єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів: порядок реєстрації та внесення змін до інформації, інвентаризація даних.....	47
Висновки до розділу II.....	56
III. Інноваційні підходи, переваги та недоліки роботи Казначейства в системі управління бюджетами.....	58
1. Напрями взаємодії, переваги застосування та недоліки казначейського управління в багаторівневій системі обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.....	58
2. Впровадження інноваційних проектів Казначейства при обслуговуванні бюджетів.....	61
Висновки до розділу III.....	66
Висновки	68
Список використаних джерел	74
Додатки	80

ВСТУП

Актуальність теми. Наповненість бюджету, як один із головних показників сталого розвитку країни, залежить від різних податкових і неподаткових платежів, найбільшу частину серед яких складають надходження від податків та зборів, які в подальшому, акумулюються на дохідних рахунках відповідних бюджетів. На сьогодні в умовах світової кризи, нестабільної ситуації в країні та із постійним зростанням тіньової економіки найважливішим є проблема наповнюваності бюджетів.

Хоча, контроль за дотриманням бюджетного законодавства, оцінка ефективності та аудит за бюджетними коштами, які проводяться згідно чинного законодавства, притаманний всім без виключення, стадіям бюджетного процесу [2].

Професійна кваліфікація та компетенція проявляються на кожній стадії учасниками бюджетного процесу, якими є органи Казначейства, розпорядники та одержувачі бюджетних коштів в особі установи та посадових осіб, яким надано бюджетними повноваженнями, в частині прав та обов'язків, за ефективним управлінням бюджетними коштами.

Казначейству України та його органам, відведена суттєва роль на стадії виконання бюджетів, як найактивнішому учаснику у процесі управління державними та місцевими бюджетоутворюючими ресурсами держави, зокрема завдяки тому, що постійно використовуються прийняті на законодавчому рівні механізми та процедури, щодо виконання державного та місцевих бюджетів, дотримуються відповідні вимоги бюджетного законодавства, при взаємодії з головними розпорядниками бюджетних коштів, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів нижчого рівня. Необхідність постійного удосконалення бюджетного процесу та взаємовідносини між всіма учасниками, вимагає чіткої та злагодженої координації їх дій в роботі, за для найефективнішого реформування бюджетної системи, загалом.

Сьогодні, актуальним питанням взаємодії між учасниками бюджетного процесу, органами Казначейства та органами влади постає ефективність

раціонального використання бюджетних коштів та цільове спрямування, вдосконалення та розвиток у казначейській роботі систем електронного документообігу та проведення відповідних платежів.

При нинішній ситуації країни, де казначейська система виконання бюджету, постійно зазнає змін та нововведень, характеризується першочерговим виявленням проблем в процесі казначейського обслуговування і вдосконалення взаємодії органів Казначейства та розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів.

Аналізуючи останні дослідження і публікації у сучасні економічні літературі вивченню теоретичних та практичних проблем визначення сутності, змісту казначейського обслуговування бюджетів та розпорядників, одержувачів бюджетних коштів в науковій літературі присвячено чимало робіт. Серед вітчизняних науковців, які приділили свою даним питанням та відобразили отримані результати у своїх працях, можна виділити таких: О. Василик, О. Даневич, В. Федосов, П. Боровик, В. Дем'янишин, В. Стоян, В. Русін, В. Опарін, М. Мац, О. Охримовський, Л. Сафонов, Е. Курганська, Ю. Пасічник, С. Прокоф'єв, В. Ракитський, А. Панкевич, Н. Сушко, С. Юрій, С. Булгакова, Т. Кублікова, К. Павлюк, А. Чечуліна, С. Харченко та інші. Проте практичні моменти і надалі потребують досліджень, що пов'язано із постійними змінами законодавчої бази та необхідність удосконалення.

Мета дипломної роботи. Комплексний аналіз теоретичних і методичних засад організації та здійснення процесу казначейського обслуговування виконання розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, їх взаємодія з органами Казначейства, пошук проблемних питань та розробка напрямів удосконалення..

Для реалізації мети дослідження поставлені наступні завдання:

- дослідити становлення та розвиток казначейської системи виконання бюджетів;
- розглянути економічну сутність та роль органів казначейства в організації обслуговуванні розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;

- проаналізувати як впливає інформаційне та програмне забезпечення на взаємодію учасників бюджетного процесу;
- визначити методіку формування системи казначейського обслуговування, загалом по розпорядниках та одержувачах бюджетних коштів;
- дослідити та проаналізувати взаємодію органів Казначейства, при роботі, із розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів;
- провести аналіз казначейського обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;
- розробити пропозиції щодо шляхів удосконалення казначейського обслуговування.

Об'єктом дослідження виступає система казначейського обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні питання формування системи казначейського обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Методологічною та теоретичною основою дипломної роботи стали положення економічної теорії, праць вітчизняних вчених-економістів, фахівців-практиків, а також нормативні, інструктивні і законодавчі документи.

Для вирішення поставлених завдань було використано загальнонаукові методи і прийоми: системний і логічний аналіз, графічний метод, а також сучасні методи математичного моделювання. Аналітична частина роботи побудована на методах класифікації, порівняльного та ситуаційного аналізу, при систематизації отриманих даних використовувалися метод порівняння, класифікації і групувань, методи факторного аналізу, метод побудови системи показників, вибіркові дослідження.

При проведенні дослідження фактологічну базу склали дані із фактичного місця роботи, надані Управлінням Державної казначейської служби України у Кременецькому районі Тернопільської області, та нормативно-законодавчі матеріали, що визначають умови проведення казначейського обслуговування.

Практичне значення отриманих результатів. Запропоновані напрями вдосконалення організації і методики проведення розрахунково-касового обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів можуть бути практично застосовані у діяльності територіальних органах Державної казначейської служби України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО БСЛУГОВУВАННЯ РОЗПОРЯДНИКІВ ТА ОДЕРЖУВАЧІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

1.1. Сутність казначейської системи касового виконання бюджетів

Касове обслуговування бюджету держави можна сказати, що це самостійна сфера процесів виконання бюджетів та одночасно це дуже складний і трудомісткий етап, під яким необхідно розуміти організацію та здійснення розрахунково-касових операцій з коштами державного та місцевих бюджетів (рис.1.1.).

Рис. 1.1. Етапи операцій касового обслуговуванням бюджету

Примітка. Складено автором на основі джерела [43, с. 11-30]

Обсяг державного та місцевих бюджетів, можливості їх наповнення не гарантують своєчасного виконання основних функцій держави та органів місцевого самоврядування. Тому, важливу роль відведено системі виконання

бюджету, яка має забезпечити ефективне управління бюджетними коштами, прозорість фінансових операцій, аналіз та надання інформації про стан виконання бюджету, а також запобігати нецільовому використанню бюджетних коштів. Система касового виконання бюджету охоплює сукупність фінансових відносин, що виникають між різними учасниками бюджетного процесу, які пов'язані з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів на центральному і місцевому рівнях.

У світовій практиці виділяють три основні моделі систем касового виконання бюджету (рис.1.2.)

Рис. 1.2. Види систем касового виконання бюджету

Примітка. Складено автором на основі джерела [43, с. 11-30]

1995 рік увійшов у історію, як початок розвитку казначейської системи обслуговування та виконання державного і місцевих бюджетів, коли Указом Президента України було створено Державне казначейство України, а у 2010 році перейменоване в Державну казначейську службу України. Як центральний

орган оперативного управління бюджетними коштами, Державна казначейська служба, акумулює надходження до бюджету та проводить безпосередньо платежі за видатками державного та місцевих бюджетів, використовуючи систему рахунків, які відкриваються в органах Казначейства, шляхом безготівкових перерахунків бюджетних коштів.

Змішана система виконання бюджетів панувала в Україні з 1996 до 2000 року, котра характеризувалася паралельним функціонуванням банківських установ та органів Державного казначейства України. На той час, зауважимо, що Казначейство виконувало переважно роль спостерігача у процесі виконання бюджетів, причиною цього слугувало, те що лише банками щодня надавалася інформація про зарахування доходів дотримуючись вимог бюджетної класифікації [16].

Інформаційна насиченість та запровадження в казначейську роботу вдосконалених автоматизованих інформаційних систем, призвело до того, що органами Казначейства у 2004 році було здійснено перехід на обслуговування кореспондентського рахунку. Такі нововведення поєднали переваги систем електронних платежів для покращення управління єдиним казначейським рахунком. Електронні міжбанківські розрахунки починають здійснюватися за он-лайн технологіями, орієнтуючись на новітні програмно-технічні засоби [3, с.3].

На території нашої країни застосовувались усі три системи касового виконання бюджету. Ефективне управління, яке проводиться з бюджетними коштами та підвищення оперативності для фінансування видатків у межах наявних та затверджених обсягів фінансових ресурсів, виникла необхідність у створенні нової фінансової структури з налагодженим механізмом виконання бюджету. З цією метою було створено Державне казначейство України, саме на яке і була покладена функція касового обслуговування Державного бюджету. З утворенням якого відбувся перерозподіл функціональних повноважень щодо касового виконання бюджетів, з подальшим їх зосередженням у казначейській системі, враховуючи головних учасників бюджетного процесу, такими як:

- органи Казначейства,
- банківські установи,
- фінансовими органами [43 с.13-31].

Становлення Державної казначейської служби України, яка у своєму розвитку пройшла відповідні етапи, при яких відбувався перерозподілом виконання основних функцій органами Казначейства, банківською та фінансовою сферами, відповідними галузевими міністерствами, установами і відомствами, а також між підрозділами центрального апарату Міністерства фінансів України та його місцевими фінансовими управліннями з переданням надалі цих функцій в органи Казначейства.

Державну казначейську службу України, як головний центральний орган виконавчої влади, діяльність котрого координується та спрямовується виключно Кабінетом Міністрів України, для реалізації поставлених завдань в частині ефективного проведення державної політики, що стосується сфери казначейського обслуговування бюджетних коштів. Згідно вище наведеного органи Казначейства також є учасниками системи електронних платежів Національного банку України.

Лише після того, коли Державне казначейство України, його структурні підрозділи та територіальні органи увійшли до складу системи електронних платежів Національного банку, починає функціонально працювати казначейська система касового виконання бюджету. Застосування механізму казначейської системи касового виконання бюджетів суттєво відрізняється від банківської. Відмінність казначейської системи виконання бюджету насамперед полягає в тому, що казначейство концентрує два грошові потоки, які виникають у процесі виконання бюджету: дохідний та видатковий в одній фінансовій структурі на єдиному казначейському рахунку. Використання цього механізму дозволило б істотно пришвидшити процес фінансування видатків.

Надходження податків, зборів (обов'язкових платежів) на рахунки, відкриті в органах казначейства, створює стійку базу для оперативного

перерахування коштів на центральний рівень для подальшого здійснення видатків бюджету.

Єдиний казначейський рахунок (ЄКР) є консолідованим рахунком, що відкривається Національним банком України, Державній казначейській службі України, який використовується для обліку бюджетних коштів та здійснення розрахункових платежів системою електронних платежів, яка функціонує у Національному банку України [16].

Консолідовані кошти Єдиного казначейського рахунку, на якому акумулюються кошти державного та відповідних місцевих бюджетів, фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування, кошти інших клієнтів, при цьому обслуговування таких бюджетних коштів здійснюється згідно порядку, регламентованого законодавством, органами Казначейства [26].

Функціонування єдиного казначейського рахунку забезпечує:

1. казначейське обслуговування бюджетних коштів;
2. податки і збори та інші надходження, які передбачені чинним законодавством, зараховуються до державного та відповідних місцевих бюджетів;
3. мобілізація та консолідація коштів, які надходять протягом операційного дня на рахунки, що відкриваються в органах Казначейства, а також їх подальше використання для проведення бюджетних видатків та здійснення інших операцій, що регламентовані законодавством і водночас не суперечать йому;
4. інформація про обсяг коштів на ЄКР, отримується та оновлюється в режимі реального часу;
5. прискорення розрахунків за коштами, що обліковуються на ЄКР;
6. створення оптимальних можливостей для прийняття органами законодавчої та виконавчої влади оперативних рішень, які стосуються забезпечення виконання бюджетів усіх рівнів, ефективного управління наявним державним боргом;

7. тимчасово вільні кошти ЄКР, розміщувати шляхом проведення аукціонів або на конкурсних засадах на депозитах, або здійснювати придбання державних цінних паперів, з подальшою можливістю, повернення таких бюджетних коштів до закінчення поточного бюджетного періоду;

8. лише на поворотній основі залучати кошти ЄКР для покриття тимчасових касових розривів відповідних бюджетів або Пенсійного фонду України, надавати середньострокові позики місцевим бюджетам [26, 16].

Казначейське обслуговування при виконанні державного і місцевого бюджету, згідно вимог Бюджетного кодексу України передбачає:

1) дотримуючись норм чинного законодавства, здійснювати розрахункове і касове обслуговування розпорядників, одержувачів бюджетних коштів та інших клієнтів;

2) при зарахуванні надходжень бюджету, взятті бюджетних та фінансових зобов'язань розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів, проводячи платежі за зареєстрованими зобов'язаннями здійснювати постійний контроль за дотриманням бюджетних повноважень;

3) неухильно дотримуватися національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку при складанні звітності про виконання бюджетів та при процедурі ведення бухгалтерського обліку;

4) можливість здійснювати інші операції з бюджетними коштами, в межах законодавства [2].

Досліджуючи поняття "казначейська система виконання бюджету" можна стверджувати, що воно набагато ширше, ніж вислів "казначейське обслуговування бюджетних коштів", що передбачається Бюджетним кодексом України. Казначейській системі виконання бюджетів, притаманне одне із головних призначень бюджетного процесу - це сприяння оптимальному управлінню доходами і видатками бюджету країни. Це завдання досить складне та охоплює дуже широкий спектр функцій.

Наприклад, в першу чергу, казначейство та його органи виконують в державі функцію "головного бухгалтера". Також готує фінансові звіти та

проводить всі свої дії, як злагоджений механізм, який сконцентрував всі наявні бюджетні кошти в одній єдиній системі рахунків, які підпорядковані в окрему злагоджену структуру, в якій створена єдина інформаційна баз, що стосується виконання всіх бюджетів. Оцінка ефективності роботи всіх органів державного управління та можливість точніше змодельовати стан економічних наслідків запровадження бюджетної політики держави, доступна лише при наявності достовірної інформації, яку надає Казначейство урядові.

Наступним кроком є те, що здійснюючи контрольні повноваження за всіма операціями, які пов'язані з надходженнями та видатками, органи Казначейства виконують також роль "касира держави". Наявна інформація, про те коли та які видатки здійснюватимуться бюджетними установи, органи Казначейства мають можливість оперативно управляти вільними залишками бюджетних коштів. Для прикладу, це може бути внесення пропозицій щодо скорочення обсягів залучених короткострокових позичок, погашення наявних внутрішніх касових розривів, але водночас це буде сприяти економії бюджетних коштів, які в подальшому дозволить спрямувати їх на погашення наявного державного боргу або на видатки, пов'язані із його обслуговуванням [17].

Процес касового виконання бюджетів усіх органами Казначейства передбачає здійснення обліку надходжень від податків, зборів, інших обов'язкових платежів та проведення видатків розпорядниками чи одержувачами бюджетних коштів через оплату відповідних рахунків установ і організацій, які виконали роботи, чи надали послуги відповідним розпорядникам (одержувачам) бюджетних коштів.

У роботі органів Казначейства одне із провідних місць відведене інформаційним технологіям, за допомогою яких вразі спрощуються та прискорюються багато чисельні моменти, що виникають в процесі казначейського обслуговування бюджетів, який включає реалізацію таких основних базових інформаційні процесів: обмін, накопичення, опрацювання та управління даними і формування звітів.

Автоматизована система "Казна", програмний продукт, який на сьогодні в системі Казначейства України, забезпечує повноцінне обслуговування державного та місцевих бюджетів. Впровадження даної системи дало можливість моніторити рух грошових коштів на рахунках бюджетних установ. Одне із важливих завдань, яке можна виокремити в процесі роботи «Казни» перед розробниками такого програмного продукту, можна назвати спрощення й уніфікацію звітності з виконання бюджетів.

Казначейська система касового виконання бюджетів, як практичний інструмент державної фінансової політики, достатньою мірою сприяє реалізації встановлених норм Бюджетного кодексу та закону про державний бюджет, щодо питань застосування єдиного підходу в розрізі вимог виконання бюджетів усіх рівнів та за наслідками складання звітності. Як наслідок, це дало можливість створювати доступну та прозору у використанні базу даних, для органів Казначейства, державних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, про виконання бюджетів. При цьому система діє у режимі реального часу, це дає можливість приймати виважені управлінські рішення, по мірі необхідності чи при наявності певних проблем, тут і зараз.

Узагальнюючи вище сказане, можна зробити висновок, що створення постійної функціональної системи казначейства, як ефективного, дієвого інструмента касового виконання державного і місцевих бюджетів, відбувалося протягом певних етапів. Таке становлення казначейського обслуговування, супроводжувалося безпосереднім перерозподілом функцій банківської та фінансової систем. Це в подальшому знайшло своє відображення у системі казначейства.

Результатом розвитку інституту казначейства, можна виділити запровадження повнофункціональної автоматизованої казначейської системи, яка повноцінно забезпечує ефективне розрахунково-касове обслуговування державного та місцевих бюджетів, в розрізі територій, за доходами, видатками, державними цільовими фондами, зовнішнього чи внутрішнього боргу держави [14; 43].

1.2. Бюджетні повноваження органів Казначейства в системі обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

З переходом на казначейську систему касового виконання бюджетів стало можливим контролювати весь цикл обороту бюджетних коштів від їх надходження, розподілу, використання і до складання звітності, значно підвищити фінансову дисципліну всіх учасників бюджетного процесу, забезпечити контроль за дотриманням норм бюджетного законодавства.

Компетенція органів Казначейства включає проведення контролю (рис. 1.3.).

Рис. 1.3. Контроль органів Казначейства в бюджетному процесі

Примітка. Складено автором на основі джерела[2; 22]

Відповідно до Бюджетного кодексу Державна казначейська служба є одним із учасників бюджетного процесу і наділена широкими бюджетними повноваженнями. Державна казначейська служба України, як специфічна установа, тому що оскільки поряд з суто технічними банківськими функціями – здійснення платежів, обслуговування клієнтів – воно виконує широкий спектр управлінських, контрольних, аналітичних функцій [2].

Головним призначенням є обслуговування бюджетних коштів і сприяння ефективному управлінню шляхом застосування оптимальних механізмів формування та використання бюджетних коштів.

Органи Казначейства забезпечують вдале управління державними фінансовими активами й зобов'язаннями. Ведення обліку та складання звітності за операціями з коштами бюджетів усіх рівнів, також входить до їхньої компетенції

Оскільки діяльність органів Казначейства нерозривно пов'язана зі здійсненням бюджетного процесу, то Казначейство нині є однією з найважливіших ланок в системі суб'єктів, які наділені бюджетними повноваженнями, детальніше які розглянемо у таблиці 1.1.

Аналізуючи багаторічний світовий та вітчизняний досвід становлення і функціонування органів Казначейства, можна стверджувати, що казначейська система виконання бюджету набула певних принципів, які становлять її основу:

1) принцип єдності каси, вимог до бухгалтерського обліку та складання звітності, впливає з норми про цілісність бюджетної системи вцілому, діяльність якої забезпечено: єдиною правовою базою, грошовою системою, регулювання бюджетних відносин здійснюється за одними напрямками єдиної бюджетної класифікації, а також єдністю порядку виконання бюджетів, ведення обліку і звітності;

2) принцип цільового використання бюджетних коштів, в основі якого бюджетні кошти спрямовуються лише на цілі, визначені бюджетними призначеннями та асигнуваннями. Даний підхід дозволяє установити відповідальних за цільове спрямування використання на всіх стадіях бюджетного процесу, а також зауважити міру відповідальності кожного.

3) принцип повноти внесення всіх операцій, пов'язаних із надходженнями та проведення видатків відповідних бюджетів, без виключень, в облік і звітність;

4) принцип збалансованості встановлює, що повноваження на здійснення видатків мають абсолютно точно відповідати обсягу надходжень [23].

Таблиця 1.1

Повноваження органів Казначейства в процесі розрахунково-касового виконання бюджетів

за доходами:	за видатками
відкривають рахунки для зарахування податків, зборів, до бюджетів та державних цільових фондів	здійснюють попередній і поточний контроль за цільовим спрямуванням бюджетних коштів
зараховують до державного та місцевих бюджетів податки, збори, інші обов'язкові платежі	здійснюють контроль за відповідністю кошторисів бюджетних установ розписам
здійснюють відшкодування податку на додану вартість на підставі висновків органів державної податкової служби та рішень судових органів	відкривають рахунки розпорядникам і одержувачам та здійснюють їх розрахунково-касове обслуговування
здійснюють розподіл зарахованих платежів; перераховують за належністю розподілені кошти	ведуть облік бюджетних зобов'язань та бюджетних фінансових зобов'язань
забезпечують своєчасне та в повному обсязі зарахування міжбюджетних трансфертів до відповідних бюджетів	здійснюють оперативне прогнозування та касове планування видатків
готують розрахункові документи і проводять повернення помилково або надміру сплачених до бюджетів платежів на підставі висновків	відкривають рахунки для обліку операцій з фінансування бюджетів, для здійснення операцій за борговими зобов'язаннями держави та здійснюють їх обслуговування
ведуть облік доходів	зараховують на рахунки розпорядників та одержувачів відкриті бюджетні асигнування
складають звітність про виконання бюджетів за доходами	оплачують витрати розпорядників та одержувачів бюджетних коштів
	ведуть мережу розпорядників та одержувачів бюджетних коштів
	проводять операції щодо перерахування міжбюджетних трансфертів
	здійснюють безспірне списання коштів

Примітка. Складено автором на основі джерел [43, с.45-47; 2]

З акумульовані на дохідних рахунках надходження з різноманітних джерел перераховуються на єдиний казначейський рахунок для подальшого здійснення платежів за видатками. Через систему своїх органів Казначейство України перераховує кошти з єдиного казначейського рахунка у межах виділених бюджетних асигнувань та відповідно до затверджених розписів та кошторисів бюджетних установ.

При надходженні коштів до органу казначейства за місцезнаходженням розпорядника бюджетних коштів зарахування здійснюються на реєстраційні та

спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників та одержувачів коштів. Із зазначених рахунків у межах взятих зобов'язань установами та організаціями органи казначейства здійснюють платежі безпосередньо на особові банківські рахунки того підприємства, організацій, що надали послуги, виконали роботи або поставили товари розпорядникам (одержувачам) бюджетних коштів.

Оплата витрат бюджетних установ та організацій проводиться тільки після здійснення попереднього та поточного контролю. Таким чином забезпечується організація контролю за цільовим спрямуванням бюджетних коштів, а відтак ефективне управління державними фінансами.

В основі казначейської системи касового виконання бюджету лежить принцип єдності каси, що передбачає відкриття в органах казначейства бюджетних рахунків, на які зараховуються податки і збори, та з яких здійснюються видатки розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів.

У режимі реального часу органи казначейства оперують інформацією про рух коштів на бюджетних рахунках. Щодня формується баланс, у якому консолідуються дані про рух коштів на рахунках, відкритих у внутрішній платіжній системі казначейства.

1.3. Виконання контрольних повноважень та застосування заходів впливу органами Казначейства, при порушенні бюджетного законодавства, в процесі казначейського обслуговування бюджетів

В умовах децентралізації бюджетної системи, розвитку міжбюджетних відносин вагомим впливом політичних чинників на бюджетний процес суттєво підвищується рівень вимог до процедури розгляду бюджетних порушень і злочинів та до забезпечення державного бюджетного контролю інструментами їх попередження і покарання.

Створення суспільного середовища із стійким економічним зростанням неможливе без використання сильної та ефективної системи управління

фінансовими ресурсами в цілому. Вагоме значення відводиться контролю з боку держави за законністю та обґрунтованістю використання наявних фінансових ресурсів, що задіяні на всіх стадіях бюджетного процесу. З цього випливає, що саме виконання певних контрольних повноважень державою покладено на органи Казначейства.

Бюджетний кодекс України та Положення про Державну казначейську службу України, яке затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 15.04.2015 № 215 чітко визначили повноваження органів Казначейства, щодо забезпечення контролю за дотриманням бюджетного законодавства. Схему контрольних повноважень органів Казначейства зобразимо схематично на рис. 1.4.

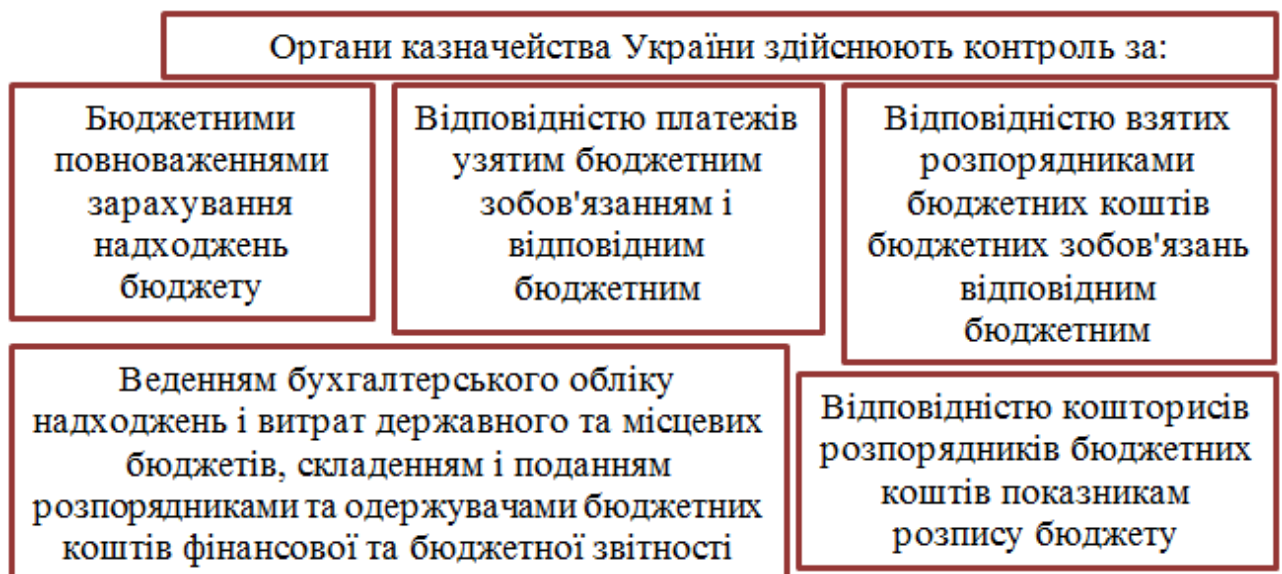

Рис. 1.4. Повноваження органів Казначейства

Примітка. Складено автором на основі джерел [2; 45; 29]

Крім того, органи Казначейства у межах свої повноважень забезпечують моніторинг за організацією та координацією діяльності головних бухгалтерів бюджетних установ, а також здійснюють контроль за виконанням бухгалтерами своїх обов'язків, шляхом щорічної оцінки їхньої діяльності, за кількістю застосованих до установи заходів впливу за порушення бюджетного законодавства.

Контрольна діяльність має результативний зміст тільки при наявності механізму відповідальності за бюджетні правопорушення. Реалізація фінансово-правової відповідальності у бюджетному процесі здійснюється попереджувальними засобами, припиненням, поновленням процесу, і одним із важливих завдань контролю є попередження бюджетних правопорушень, виправлення помилок у бюджетному процесі.

«...Порушенням бюджетного законодавства визнається порушення учасником бюджетного процесу встановлених цим Кодексом чи іншим бюджетним законодавством норм щодо складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету та звітування про його виконання...»[2].

При цьому у Бюджетному кодексі зазначено перелік 40 конкретних порушень бюджетного законодавства, у тому числі одне узагальнююче порушення – «...інші випадки порушення бюджетного законодавства учасником бюджетного процесу...» [2].

У процесі виконання дохідної частини бюджетів органи Казначейства здійснюють контроль на стадіях зарахування, повернення помилково або надміру зарахованих платежів. Підставою для проведення платежів є висновки (подання в іншій формі) органів, які контролюють справляння надходжень бюджетів, ухвали суду. Ці документи перевіряються органами Казначейства на предмет як законності повноважень тих, хто їх приймає, так і правильності оформлення зазначених документів.

У процесі казначейського обслуговування бюджетів за видатками проводиться велика кількість тісно пов'язаних між собою контрольних процедур. Попередженню вчинення правопорушень сприяє контроль, який здійснюється працівниками органів Казначейства майже на всіх стадіях виконання відповідних бюджетів за видатками та кредитуванням.

Здійснення контролю при поданні мережі головними розпорядниками бюджетних коштів, а також розпорядниками коштів нижчого рівня, забезпечує відповідність інформації в ній установленим вимогам, передбаченим чинним законодавством, і даним Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та

одержувачів бюджетних коштів. Така функція органів Казначейства дозволяє впорядкувати систему взаємозв'язків між розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів і визначити ієрархію їхньої підпорядкованості. Отже, закладаються основи для побудови системи підзвітності в бюджетній сфері, забезпечується правильність і своєчасність розподілу асигнувань у розрізі територій, розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів.

Процес виконання державного та місцевих бюджетів за видатками постійно здійснює контроль, органами Казначейства, за відповідністю даних, які відображені у кошторисах розпорядників бюджетних коштів показникам розпису відповідного бюджету [2].

До учасників бюджетного процесу, при порушенні бюджетного законодавства застосовуються такі заходи впливу, як:

1) попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства, в якому зазначається вимога щодо усунення такого порушення в установленій законодавством термін, або без уточнення кінцевої дати усунення, це такі випадки коли термін виконання вже порушено безпосередньо, теж закріплені на законодавчому рівні. Попередження застосовується в усіх випадках, коли виявлено бюджетне порушення. Проте виявлені порушення мають бути усунені в строк не пізніше як 30 календарних днів;

2) зупиняти операцій з бюджетними коштами розпорядників та/або одержувачів;

3) призупинення бюджетних асигнувань, відбувається до моменту усунення виявленого порушення;

Призупинення бюджетних асигнувань включає процедуру припинення реєстрації бюджетних зобов'язань на визначену суму та на строк від одного до трьох місяців, але важливо, що лише у межах поточного бюджетного періоду. Така процедура втілюється шляхом внесення змін до розпису чи кошторису бюджету у визначеному законодавством порядку;

4) зменшення бюджетних асигнувань розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;

Зменшення бюджетних асигнувань відбувається шляхом заборони взяття бюджетного зобов'язання на відповідну суму на строк аж до завершення поточного бюджетного періоду, на практиці це відбувається шляхом внесення змін до розпису (кошторису);

- 5) повернення бюджетних коштів на рахунки бюджету;
- 6) зупинити дію рішення про місцевий бюджет;
- 7) безспірно вилучати коштів із бюджетів;

Безспірне вилучення коштів місцевих бюджетів, органами Казначейства, передбачає стягнення коштів з місцевих бюджетів до державного бюджету, також і за рахунок зменшення попередньо наданого обсягу трансфертів або базової дотації, яка виділялася місцевим бюджетам на відповідну суму, у передбаченому законом порядку;

8) інші заходи впливу, які передбачені законодавством та застосовуються за порушення бюджетного законодавства [2].

В процесі казначейського обслуговування бюджетів найбільшу увагу зосереджено на запобіганні вчиненню правопорушень учасниками бюджетного процесу.

У разі встановлення факту порушення вимог бюджетного законодавства та прийняття рішення про застосування заходів впливу в усіх випадках складається попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою усунення виявлених порушень. Виявлені порушення в роботі розпорядників та одержувачів бюджетних коштів повинні усуватися в строк до 30 календарних днів.

Коли клієнтами Казначейства не усунено порушення бюджетного законодавства в термін, установлений у попередженні, посадовою особою Казначейства складається Протокол порушення бюджетного законодавства (ДОДАТОК А).

Органи Казначейства в межах своїх повноважень, установлених нормами, після складання попередження та на підставі протоколу вчиняють такі заходи впливу, як: зупиняють операцій із бюджетними коштами, призупиняють або

зменшують бюджетні асигнування, повертають бюджетні кошти до відповідного бюджету або відбувається безспірне вилучення коштів із місцевих бюджетів [2, 28].

При прийнятті рішення про застосування заходів впливу органи Казначейства мають враховувати обставини, що призвели до порушення.

Протокол складається та підписується посадовою особою, що виявила бюджетне порушення, у двох примірниках та підписується керівником органу Казначейства, посадовою особою якого складено Протокол [35].

Застосування заходу впливу - зупинення операцій з бюджетними коштами, може застосовуватися до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у разі недотримання ними вимог бюджетного законодавства (ДОДАТОК Б). Основним є те, що зупиняються операції з бюджетними коштами на рахунках розпорядників та одержувачів лише за тим кодами програмної класифікації видатків та кредитування, за яким встановлено бюджетне правопорушення, або за тим кодом програмної класифікації, за яким здійснюється утримання установи. Проте існують і винятки із операцій, які не підлягають зупиненню рис.1.5.

Рис. 1.5. Винятки, щодо яких не застосовується захід впливу у вигляді зупинення операцій

Примітка. Складено автором на основі джерела [32]

Підставою для відновлення операцій за рахунками розпорядників та одержувачів бюджетних коштів є:

- ❖ розпорядження уповноваженого органу Казначейства про відновлення операцій із бюджетними коштами (ДОДАТОК В);
- ❖ закінчення терміну, зазначеного в розпорядженні про зупинення операцій;
- ❖ минув строк, зазначений в розпорядженні про зупинення операцій [2, 32].

Важливість контрольної функції органів Казначейства полягає у виявленні та фіксуванні порушень бюджетного законодавства та одночасним застосуванням заходів впливу, визначених статтею 117 Бюджетного кодексу України.

Як свідчить динаміка складених працівниками УДКСУ у Кременецькому районі протоколів про бюджетні правопорушення, за останні роки їхня кількість суттєво зростає і тримається на одному і тому ж рівні, що відображено на рис.1.6. та ДОДАТОК Г.

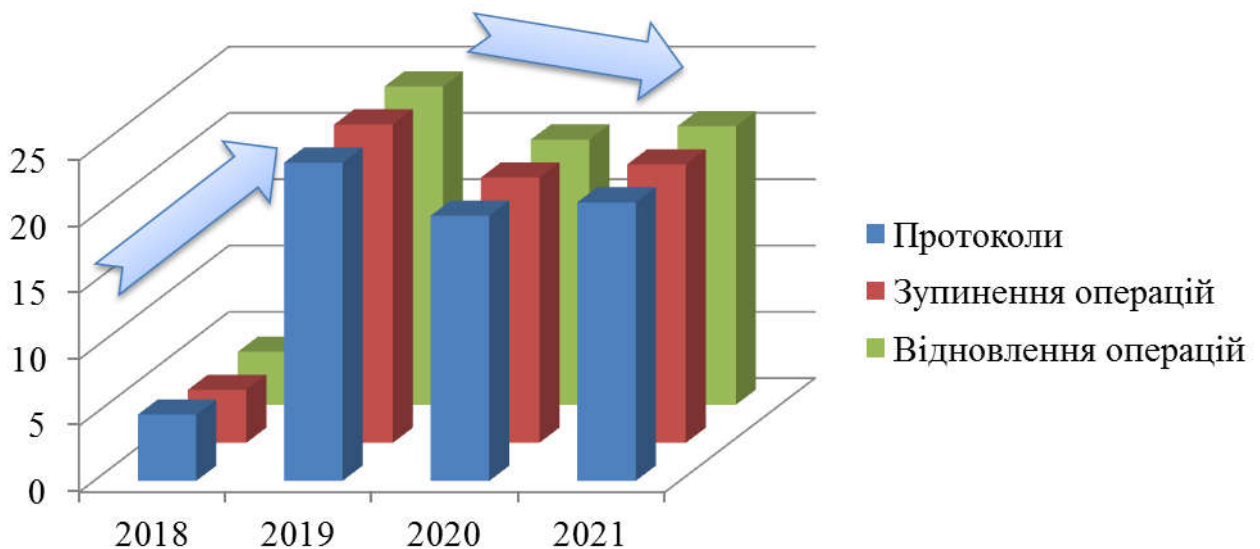

Рис. 1.6. Кількість складених протоколів за період 01.09.2018-01.11.2021

Примітка. Складено автором на основі даних Управління Казначейства

Як зазначено на рисунку протягом останніх років суттєво зростає кількість протоколів за порушення бюджетного законодавства і як наслідок до

розпорядників коштів та одержувачів було застосовано ще такий захід впливу, як зупинення операцій та відновлено операції за кодами програмної класифікації видатків, які зупинялись, після закінчення терміну на який було зупинення та/або усунуто вчинене бюджетне правопорушення. Як бачимо у 2021 році зросла кількість складених протоколів на 16, порівняно із 2018 роком, коли показник становив лише – 5, а у відсотковому співвідношенні це збільшення становить аж 420%. Отже казначейми управління в межах свої повноважень постійно підвищується контроль за дотриманням бюджетного законодавства

Відновлення операцій із бюджетними коштами не позбавляє уповноважені органи Казначейства права повторно застосовувати, за порушення вимог бюджетного законодавства, зупинення операцій з бюджетними коштами, до тих самих розпорядників та одержувачів у разі неусунення або вчинення зазначених порушень надалі. Проте не допускається застосовувати заходи впливу за бюджетні порушення, за попередньо виявлені та вже усунені порушення бюджетного законодавства [2].

Практика показує, що лєвова частка попереджень та протоколів про неналежне виконання бюджетного законодавства складається на етапі попереднього контролю, при взятті або реєстрації бюджетних та бюджетних фінансових зобов'язань, в основному за порушення термінів реєстрації первинних документів (договорів, рахунків, актів виконаних робіт, накладних на отримання товару тощо).

Доцільно також наголосити, що показання за бюджетне правопорушення – це результат цілої низки дій бюджетної установи.

У межах організації дієвого та ефективного обліку бюджетних коштів і контролю за його здійсненням необхідно застосовувати такі заходи (рис.1.7.):

Необхідно зазначити, що дотримання бюджетного законодавства всіма учасниками бюджетного процесу є головним завданням державної політики. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів мають чимало інструментів, за

допомогою яких можна і потрібно вживати невідкладних заходів із запобігання порушень бюджетного законодавства.

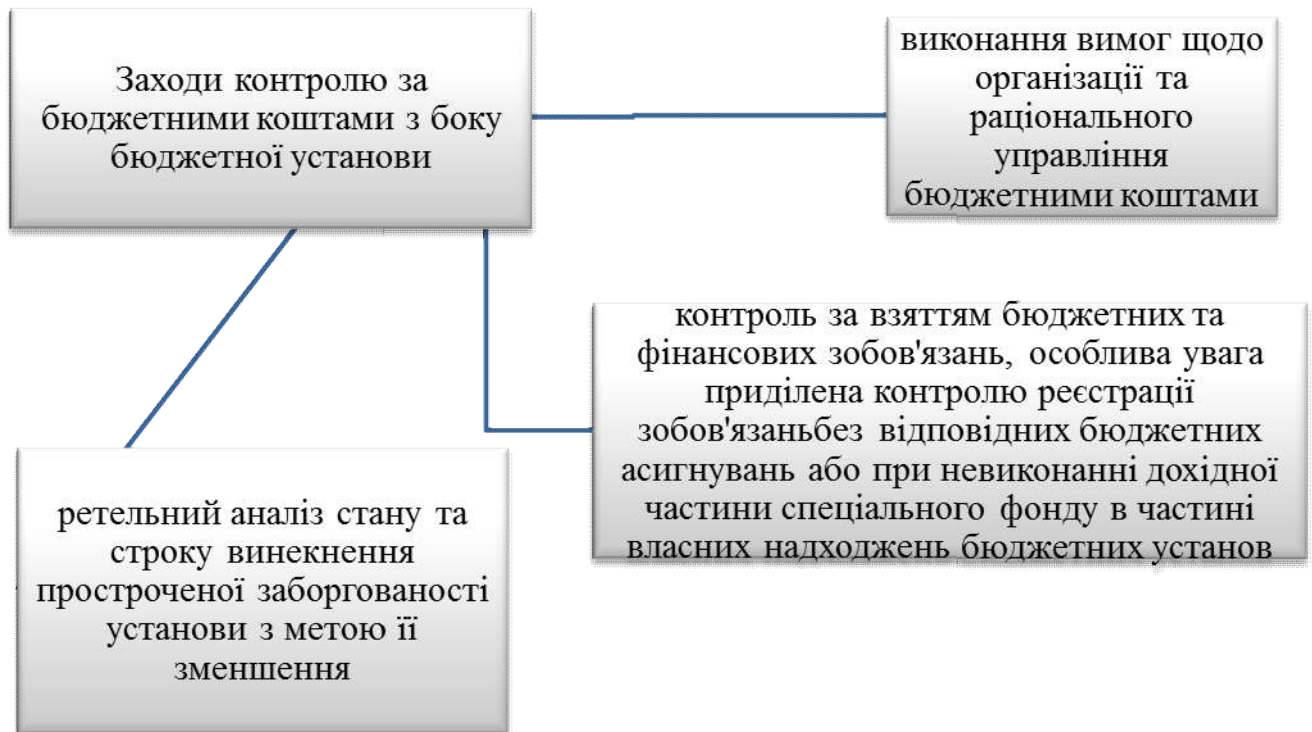

Рис. 1.7. Заходи контролю за бюджетними коштами

Примітка. Складено автором на основі [2, 50]

Отже, сьогодні органам Казначейства відведена значна роль у зміцненні системи фінансового контролю в Україні та забезпеченні ефективного ведення бюджетної політики, спрямованої на покращення соціально-економічної ситуації загалом по країні та її регіонах.

Висновки до розділу 1

Переведення на казначейське обслуговування має без сумніву позитивні наслідки, тому що дана форма організації роботи забезпечує ощадливе та цільове використання бюджетних коштів. Це в свою чергу, дало можливість:

- збільшити обсяги дохідної бази бюджетів використовуючи вдосконалені методики справляння податків та механізму їх зарахування;

- сконцентрувати в системі казначейства і в його обліку бюджетні ресурси та кошти державних цільових фондів;
- ефективно перерозподіляти кошти для реалізації соціальної політики і забезпечення своєчасного та повного фінансування бюджетів;
- здійснювати державний контроль й оперативно розпоряджатися фінансовими ресурсами держави;
- нагромаджувати ресурси для реалізації державних програм, зобов'язань;
- підвищити рівень прозорості бюджетного процесу та ефективно використовувати бюджетні кошти, створюючи дієві методики та механізми [49].

Органи Державної казначейської служби України - найактивніший учасник процесу управління державними та фінансовими ресурсами. Досягнення такого статусу відбулося завдяки використанню механізмів та процедур виконання бюджетів на законодавчо врегульованому рівні. Як у своїй діяльності взаємодіють з органами виконавчої, законодавчої влади, банками України, іншими учасниками бюджетного процесу та різними фінансовими інституціями. Злагоджена робота, яких виступає з'єднувальним ланцюгом бюджетного процесу.

Слід відмітити, що в сучасних умовах визріла актуальна потреба застосування системного підходу для оптимізації контролю за використанням бюджетних коштів. У зв'язку з цим існує необхідність здійснення більш глибокого та чіткого розподілу бюджетних повноважень органів казначейства та фінансової інспекції, а також унормування основних аспектів взаємодії між ними шляхом прийняття окремого нормативно-правового акту.

При аналізі процесу застосування заходів впливу, спостерігаємо системність допущення порушень, розпорядниками та одержувачами, які перебувають на обслуговуванні в органах Казначейства. Це свідчить про те, що застосування заходу впливу лише у вигляді попереджень є недостатнім для забезпечення належної бюджетної дисципліни з боку розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Унесення змін до нормативно-правових актів

щодо передбачення адміністративної відповідальності посадових осіб бюджетних установ за правопорушення, які впливають на бюджетний процес, принесло б більшу результативність дотримання учасниками бюджетного процесу бюджетного законодавства.

Казначейми управлінь, в межах своїх повноважень, постійно підвищується контроль за дотриманням бюджетного законодавства, попередженням бюджетних правопорушень, виправленням помилок в бюджетному процесі за усіма напрямками.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ РОЗРАХУНКОВО-КАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ РОЗПОРЯДНИКІВ ТА ОДЕРЖУВАЧІВ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ

2.1. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів, як учасники казначейського обслуговування та їх взаємодія з органами Казначейства

Казначейське обслуговування бюджетних коштів застосовується при виконанні державного бюджету і місцевих бюджетів, яке забезпечують органи Казначейства, в статусі органу виконавчої влади, що реалізує державну політику сфери казначейського обслуговування бюджетних коштів, що здійснюється на основі ведення єдиного казначейського рахунку, який відкрито в Національному банку України,

Бюджетний процес, його стадії та учасники чітко регламентовані Бюджетним кодексом України (рис.2.1).

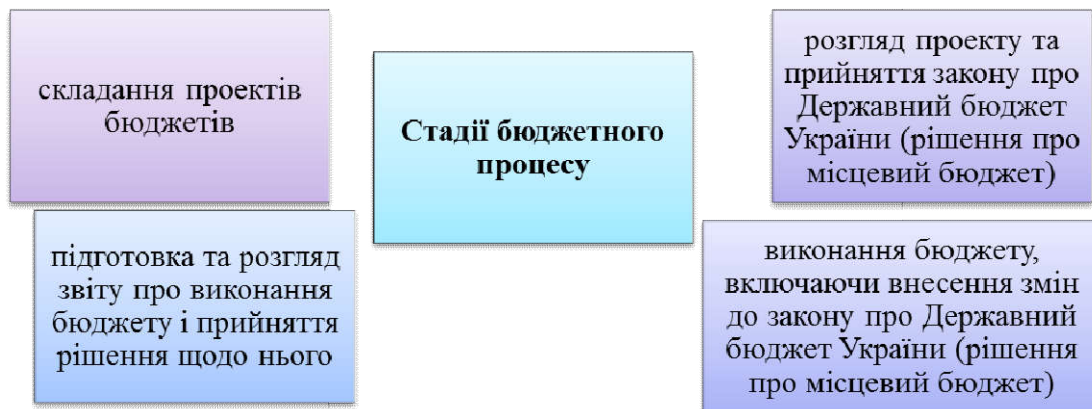

Рис. 2.1. Стадії бюджетного процесу в Україні

Примітка. Складено автором на основі [2]

Ефективності управління бюджетними коштами, аудит та оцінка, контроль за дотриманням бюджетного законодавства, проводиться на всіх стадіях бюджетного процесу, відповідно до законодавства. Бюджетним кодексом України зазначено, що учасниками бюджетного процесу є органи, установи в особі їх керівників, посадові особи, які наділені бюджетними

повноваженнями, що включають права та обов'язки з управління бюджетними коштами.

«...На всіх стадіях бюджетного процесу його учасники в межах своїх повноважень здійснюють оцінку ефективності бюджетних програм, що передбачає заходи з моніторингу, аналізу та контролю за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів. Оцінка ефективності бюджетних програм здійснюється на підставі даних моніторингу, аналізу результативних показників бюджетних програм, а також іншої інформації, що міститься у бюджетних запитах, кошторисах, паспортах бюджетних програм, звітах про виконання кошторисів та звітах про виконання паспортів бюджетних програм. Організаційно-методологічні засади здійснення оцінки ефективності бюджетних програм головними розпорядниками бюджетних коштів визначаються Міністерством фінансів України...» [2].

Безпосередню участь у бюджетному процесі беруть розпорядники бюджетних коштів та одержувачі бюджетних коштів, яким із відповідних бюджетів відкриваються (виділяються) асигнування для здійснення передбачених програм та заходів.

Розпорядниками бюджетних коштів, згідно законодавства, вважаються бюджетні установи, їх керівники, котрі уповноважені отримувати асигнування з бюджету, реєструвати бюджетні та фінансові зобов'язання, а також здійснювати видатки з бюджету. Структуру розпорядників бюджетних коштів залежно від ступеня підпорядкованості, обсягу наданих прав, обов'язків і відповідальності розпорядники бюджетних коштів поділ можна зобразити на рисунку 2.2.:

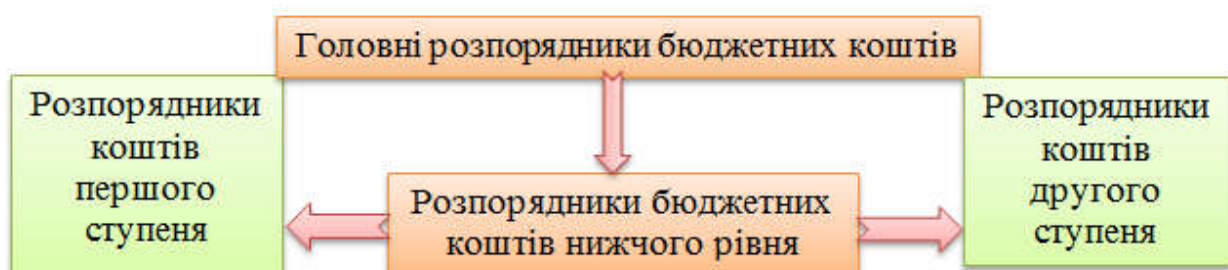

Рис. 2.1. Структура розпорядників бюджетних коштів

Примітка. Складено автором на основі джерел [2, 43 с.35-40]

- головними розпорядниками бюджетних коштів вважаються бюджетні установи в особі керівників, які отримують асигнування шляхом встановлення бюджетних призначень, чіткий перелік яких передбачено Бюджетним кодексом України;
- розпорядники нижчого рівня - це бюджетні установи і організації, у своїй діяльності підпорядковані відповідному вищестоящому розпоряднику, через якого координується діяльність, та які в свою чергу поділяються на:
 - розпорядників коштів другого ступеня (одержують кошти на видатки установи, а також здійснюють фінансування підпорядкованих їм установ);
 - розпорядників коштів третього ступеня (одержують кошти, що безпосередньо витрачаються на потреби установи) [43, с.51].

Головні розпорядники мають право розподіляти бюджетні кошти між розпорядниками нижчого ступеня, та використовувати їх на відповідні централізовані заходи у межах свого відомства та на утримання своїх установ.

Якщо розпорядник, якому бюджетні призначення встановлені безпосередньо законом про державний бюджет або рішенням про відповідний місцевий бюджет, розподіляє кошти підвідомчим бюджетним установам, такий розпорядник коштів вважається головним.

При витрачанні бюджетних коштів на утримання управлінського апарату або на централізовані заходи такі розпорядники є одночасно розпорядниками бюджетних коштів третього ступеня.

Поділ розпорядників бюджетних коштів на ступені залежить від структури управління, галузі економіки чи соціально-культурної сфери, а також від того, з якого бюджету здійснюється відкриття (виділення) асигнувань розпорядникам і одержувачам бюджетних коштів.

Розпорядники коштів державного бюджету, як правило, поділяються на три ступені, що певною мірою зумовлено адміністративно-територіальним устроєм держави.

Що стосується розпорядників коштів місцевих бюджетів, то вони в основному поділяються на головних розпорядників та розпорядників коштів

третього ступеня. Це обумовлено тим, що місцеві органи управління певною галуззю діляться на дві ланки.

На практиці зустрічаються випадки, коли головний розпорядник коштів місцевого бюджету (обласного та районного рівнів) виділяє асигнування розпорядникам другого рівня з послідуочим розподілом ними коштів розпорядникам третього рівня.

При казначейській формі обслуговування бюджетів для всіх розпорядників та одержувачів бюджетних коштів обов'язковим є здійснення операцій за видатками через органи Казначейства. Для цього розпорядникам та одержувачам коштів відкриваються реєстраційні та спеціальні реєстраційні рахунки. Бюджетні кошти використовуються ними відповідно до затверджених кошторисами (планами використання) асигнувань.

Одержувачі бюджетних коштів це суб'єкти господарської діяльності, громадські та/або інші організації, без статусу бюджетної установи, які уповноважені розпорядником бюджетних коштів здійснювати заходи, що передбачені відповідною бюджетною програмою та разом з цим отримують бюджетні кошти на її виконання.

Кошти державного та місцевих бюджетів, які перераховуються одержувачам, надаються їм лише через відповідного головного розпорядника або розпорядника коштів другого рівня.

Бюджетні кошти витрачаються одержувачами відповідно згідно плану використання. Міністерство фінансів України затверджує типову форму плану використання та оприлюднює її на офіційних сайтах. При виникненні потреби за вимогою розпорядника вона може бути доповнена іншими показниками [43,с.55].

Взаємовідносини що виникають при організаційній роботі між органами Казначейства, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, включаючи також розподіл обов'язків і відповідальність всіх учасників в процесі обслуговування бюджетів, операції з надання кредитів за рахунок коштів з державного бюджету та погашення наявного державного боргу

регламентовані з урахуванням вимог Бюджетного кодексу України, Порядку казначейського обслуговування Державного бюджету України за витратами та іншими нормативно-правовими актами.

Процес обслуговування державного бюджету за видатками, включає ряд етапів взаємодії органів Казначейства, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів (рис. 2.3) [27, 34, 32]:

1. розпорядники та одержувачі надають свої дані для внесення до Єдиного реєстру, відповідним органам Казначейства, в яких планують обслуговуватися;

- правильне формування та ведення Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, органами Казначейства;

2. головні розпорядники розробляють та подають до Казначейств, мережу та зміни до неї, які можуть виникати при виконанні бюджетів;

3. витяги з розпису державного бюджету та зміни до нього, повинні подаватися головними розпорядниками та розпорядниками другого рівня, до відповідного Казначейства;

4. відкриття особових та реєстраційних та /або спеціальних реєстраційних рахунків в розрізі бюджетних програм, що проводиться працівниками Казначейств;

5. подані розподіли зведених кошторисів, плани асигнувань (річних та помісячних) загального та спеціального фондів, плани надання кредитів загального фонду та зміни до них, що представлені головними розпорядниками та розпорядниками бюджетних коштів другого рівня до органів Казначейства, які їх обслуговують ;

6. надання затверджених паспортів бюджетних програм та змін до них по відповідних кодах програмної класифікації видатків та програмах фінансування;

7. надання затверджених кошторисів, планів використання бюджетних коштів, та зміни до них;

8. представлення в органи Казначейства, реєстри бюджетних та фінансових зобов'язань разом із підтвердними документами;

- реєстрація таких зобов'язань та змін до них, вразі необхідності;

- консолідація всіх зареєстрованих бюджетних зобов'язань та фінансових зобов'язань, разом із змінами до них;

9. асигнування, що відкриваються та зараховуються на відповідні рахунки головних розпорядників коштів та надання їм виписок з цих рахунків;

10. розподіли відкритих асигнувань та зміни до них, надаються в органи Казначейства, головними розпорядниками та розпорядниками бюджетних коштів другого рівня;

11. розроблення та надання Казначейством України відкритих реєстрів асигнувань бюджетів, змін до них та повідомлення про такий розподіл асигнувань кожному територію;

12. зарахування відкритих асигнувань та розподілів відкритих асигнувань, змін до них проводиться органами Казначейства України на рахунки головних та розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня, а ще надання виписок з рахунків;

13. надання платіжних доручень на здійснення розрахунків з суб'єктами господарювання, котрі виконали певні роботи, надали послуги, поставили товари, а також та на отримання зарплати, стипендій, відряджень [27, 34, 32];

14. надання підкріплень проводити видатки розпорядників та одержувачів;

15. оплата чеків, щодо отримання готівки та платіжних доручень розпорядників, одержувачів, надання виписок з рахунків;

16. подання звітів про виконання кошторисів;

17. перевірка працівниками Казначейств отриманих звітів розпорядників та одержувачів на тотожність даних казначейського обліку, їх прийняття, візування;

18. надання розпорядниками бюджетних коштів завізованих звітів, органами Казначейства, до розпорядників бюджетних коштів вищого рівня;

19. подання головним розпорядником завізованих органами Казначейства звітів, Державній казначейській службі України [27, 36, 32].

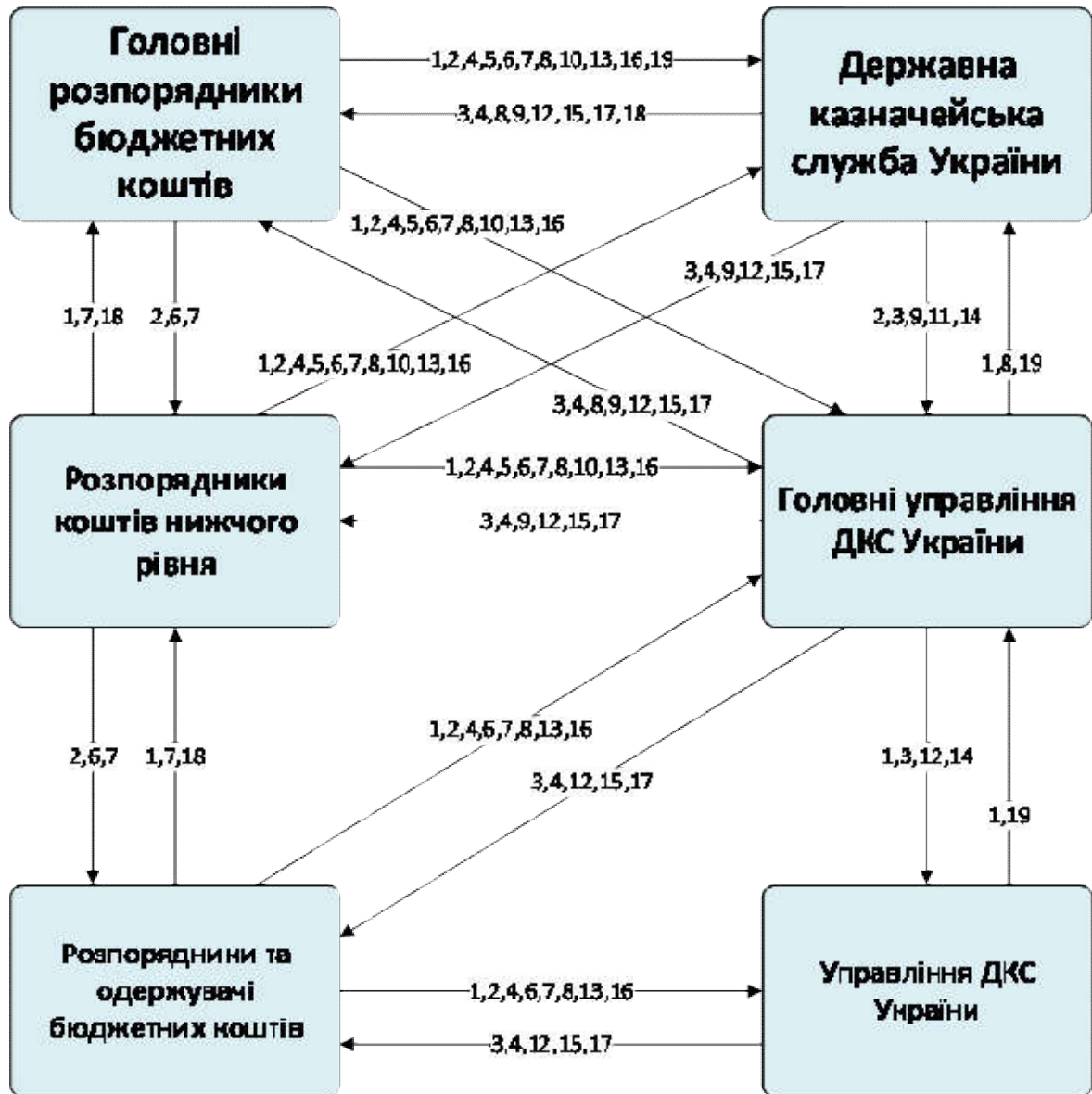

Рис.2.3. Взаємодія органів Казначейства, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у процесі обслуговування бюджетів [10]

Розглянемо взаємодію розпорядників бюджетних коштів та органів Казначейства при виконанні бюджету на окремих етапах детальніше.

До початку нового бюджетного періоду головними розпорядниками бюджетних коштів визначається мережа розпорядників нижчого рівня та одержувачів, за територіями (обласний рівень), при цьому чітко має бути

визначений статус кожної установи, яка буде обслуговується відповідним органом Казначейства [32,34].

Структура мережі включає: головних розпорядників бюджетних коштів, розпорядників нижчого рівня, які підпорядковуються відповідному головному розпоряднику або їх діяльність координується через головного, та одержувачів бюджетних коштів, які залучаються головним розпорядником здійснювати заходи, що відображені в бюджетній програмі та отримують державні кошти на їх виконання. До мережі включаються розпорядники та одержувачі, які внесені у встановленому законом порядку, в Єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Реєстр змін до мережі готується головними розпорядниками при виникненні нових бюджетних програми чи змін до існуючих протягом бюджетного періоду.

Подана інформація перевіряється працівниками Казначейств на відповідність встановленим на законодавчому рівні вимогам до складання мережі, відповідним даним з Єдиного реєстру та після цього вноситься до єдиної бази даних мережі розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Розпорядники нижчого рівня, до яких у свої структурі включені інші розпорядники нижчого рівня також складають мережу у порядку, що і встановлений для головних розпорядників коштів [32, 34, 27].

Головні розпорядники несуть персональну відповідальність за достовірність поданих даних, згідно законодавства.

Затверджені паспорти бюджетних програм, кошториси та зміни до них подаються головними розпорядниками бюджетних коштів та розпорядниками нижчого рівня, до органів Казначейств, де вони обслуговуються.

У визначений законодавством термін (упродовж 30 днів від коли було прийнято Закон України про Державний бюджет чи рішення про місцевий бюджет) Міністерство фінансів України або місцеві фінансові органи подають до Казначейства та його територіальних органів затверджений розпис державного та місцевих бюджетів.

Ці розписи опрацьовуються Казначейством у частині розпису державного бюджету, і витяги з нього доводяться до головних розпорядників коштів державного бюджету. У частині розпису місцевих бюджетів витяги з нього доводяться місцевими фінансовими органами до головних розпорядників коштів місцевих бюджетів. Отримані головними розпорядниками коштів державного бюджету витяги від Казначейства, а головними розпорядниками коштів місцевих бюджетів - від місцевих фінансових органів є підставою, щоб затвердити планові документи розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, відповідно до чинного законодавства [32, 34].

Розпорядники бюджетних коштів подають до відповідних органів Казначейства впродовж п'яти робочих днів після затвердження кошториси, плани асигнувань загального фонду (за винятком надання кредитів із місцевих бюджетів/державного бюджету), плани спеціального фонду (проте не враховуючи власні надходження бюджетних установ та їхні видатки), плани надання кредитів із загального фонду.

Після процедури затвердження кошторису, розпорядники бюджетних коштів повинні надавати органам Казначейства плани асигнувань загального фонду бюджету (не враховуючи надані кредити з державного бюджету), а також плани надання кредитів із загального фонду державного бюджету, плани спеціального фонду (без включення власних надходжень установи та відповідних їй видатків), зведення показників спеціального фонду кошторису. Бюджетні асигнування, що визначені і передбачені розпорядниками коштів для фінансування одержувачів бюджетних коштів, повинні обов'язково бути враховані в реальних показниках зведеного кошторису чи плану асигнувань загального фонду та спеціального фондів такого розпорядника бюджетних коштів [32, 34].

Доведені до відома розпорядників, обсяги бюджетних асигнувань є підставою для реєстрації розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів бюджетних зобов'язань, в органах Казначейства, та при цьому повинні відповідати встановленим бюджетним асигнуванням за їхніми

економічними характеристиками та паспорта бюджетної програми. Розпорядник бюджетних коштів може мати фінансові зобов'язання, а це означає обов'язок сплатити кошти за здійснені, відповідно до бюджетного асигнування, замовлення, укладенні та виконані договори, придбання товару, послуги чи здійснення інших операцій протягом поточного бюджетного періоду.

Органи Казначейства є користувачами мережі, а тому забезпечення достовірності даних, наведених у мережі повністю лежить лише на розпорядниках бюджетних коштів [32, 34].

Казначейство України отримує від Міністерства фінансів розпис державного бюджету та доводить до відома головних розпорядників витяги з такого розпису із зазначенням роз приділених асигнувань. Структурні органи Казначейства доводять до відома витяги із розпису державного бюджету до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, що перебувають в них на обслуговуванні.

2.2. Порядок здійснення видатків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

Виконання бюджету здійснюється на підставі відображення органами Казначейства усіх операцій у системі відкритих рахунків на ім'я розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Це стає можливим при консолідації та проведенні операцій загалом на єдиному казначейському рахунку.

Єдиний казначейський рахунок об'єднує систему рахунків, через які проводяться операції за доходами та видатками бюджетів усіх рівнів. Рахунки, які діють в єдиному злагодженому режимі та створюють відповідну інформаційну систему єдиного казначейського рахунку на загальнодержавному рівні, яка забезпечує облік усіх операцій, які проводяться через таку систему. Як наслідок, це дозволяє в режимі реального часу отримувати фактичну інформацію про наявність та рух бюджетних коштів на єдиному

казначейському рахунку, в результаті проведення операцій всіма бюджетними та небюджетними рахунками.

Порядок відкриття та функціонування рахунків, який діє у системі органів Казначейства, для обслуговування бюджетів, розпорядників і одержувачів коштів дозволяє сконцентрувати бюджетні кошти держави на централізованому рахунку держави, проводити електронні міжбанківські розрахунки та відобразити їх в казначейському обліку на обласному рівні.

Сфера функціонування єдиного казначейського рахунку визначається можливостями акумуляції надходжень з різноманітних джерел і діючою системою управління фінансовими ресурсами.

Усі розрахункові чи касові операції виконання державного і місцевих бюджетів, державних цільових фондів відображаються на казначейських рахунках. Обслуговування саме таких рахунків посідає важливе місце в систематизації платіжних та розрахункових відносин, які виникають в процесі розрахунково-касового виконання бюджетів та контролю за дотриманням і забезпеченням державної фінансової дисципліни.

Для відкриття бюджетних рахунків, розпорядники бюджетних коштів у котрих не має відкритих рахунків в органах Казначейства зобов'язані подати такі документи:

а) заяву про відкриття рахунків (ДОДАТОК Д) підписану керівником та головним бухгалтером, або іншими особами, яким згідно картки із зразками підписів та відбитка печатки даної установи, мають право першого та другого підписів;

б) картку із зразками підписів та відбитка печатки, засвідчену згідно законодавства (ДОДАТОК Е) та перелік рахунків, якими можуть користуватися зазначені в картці із зразками посадові особи (ДОДАТОК Ж). Ці документи подаються обов'язково у двох примірниках;

в) копію документа, в якому присвоєно код за Єдиним реєстром - довідку про включення розпорядника (одержувача) до Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів.

У заяві про відкриття рахунків обов'язково вказується інформація, якщо клієнт не є платником єдиного внеску, у рядку де зазначена "Додаткова інформація".

Розпорядники бюджетних коштів, які перебувають на обслугованні централізованих бухгалтерій, але прийняли рішення про відкриття окремих Казначейських рахунків, відповідно до норм законодавства, застосовуються такі ж вимоги, що визначені для розпорядників бюджетних коштів.

Якщо розпоряднику бюджетних коштів уже сформовано справу з юридичного оформлення рахунків, у відповідному органі Казначейства, то для відкриття нового бюджетного чи небюджетного рахунка достатньо подати заяву про відкриття устанавленого зразка за підписом посадових осіб, яким згідно картки із зразками підписів та відбитка печатки надано право першого та другого підпису [30].

Одержувачі бюджетних коштів, які не мають в органі Казначейства, що їх обслуговує, відкритих рахунків, то для їх відкриття подають: заяву про відкриття рахунка, картку із зразками підписів, копію довідки про включення одержувача до Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Інформація про те, що клієнт не є платником єдиного внеску, аналогічно як і для розпорядника коштів, обов'язково прописується у заяві про відкриття як "Додаткова інформація".

Одержувачі бюджетних коштів, які вже мають відкриту справу з юридичного оформлення рахунків, для відкриття нового бюджетного рахунка подають заяву про відкриття рахунків, на встановленому бланку та підписують особи, які мають на це право першого та другого підписів [30].

Рахунки, які відкриваються в органах Казначейства, для проведення розрахункових операцій за доходами та видатками державного та місцевих бюджетів на основі Закону України Про державний бюджет та рішень сесій місцевих рад про відповідні місцеві бюджети, а також інших операцій з коштами клієнтів, ведення бухгалтерського обліку розпорядникам та

одержувачам бюджетних коштів відкриваються відповідно до порядку їх функціонування та призначення коштів та поділяються на бюджетні та небюджетні, дану класифікацію таких рахунків можна схематично відобразити на рисунку 2.4.

Рис.2.4. Класифікація рахунків, які відкриваються в органах Казначейства
Примітка. Складено автором на основі джерела [30].

Органи Казначейства при розрахунково-касовому обслуговуванні клієнтів діють відповідно до умов договорів, згідно яких забезпечується обслуговування розпорядника (одержувача) коштів у межах лімітів видатків відповідно до затвердженого кошторису та фактичних надходжень на єдиний казначейський рахунок. Органи Казначейства проводять платежі на користь суб'єктів господарювання, підприємств, установ, організацій, які в повному обсязі виконали роботи, поставили товари або надали послуги розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів [43, с.51-65].

На етапі реєстрації бюджетних і фінансових зобов'язань органи Казначейства забезпечують попередній контроль, а поточний контроль – відбувається при оплаті рахунків розпорядників та одержувачів коштів.

Підставою для реєстрації бюджетних та фінансових зобов'язань розпорядниками та одержувачами коштів є доведені обсяги бюджетних асигнувань. Вказані асигнування повинні відповідати бюджетним асигнуванням за їх економічними характеристиками, паспортам бюджетних програм.

При цьому Казначейство має право [2, 32, 33, 34]:

- ↪ вимагати підтверджуючі документи на здійснення видатків;
- ↪ вимагати правильності оформлення розрахункових документів та повертати їх у разі виявлення помилок;
- ↪ перевіряти фінансові та бухгалтерські документи щодо зарахування, перерахування чи використання бюджетних коштів;
- ↪ здійснюючи попередній контроль за правильним та цільовим витрачанням бюджетних коштів одержувати матеріали від клієнтів, необхідні для проведення такої процедури;
- ↪ припиняти відкриття (виділення) асигнувань у разі виявлення фактів порушень встановленого порядку виконання бюджетів;
- ↪ безспірно стягувати та списувати кошти з рахунків розпорядників коштів у випадках, передбачених законодавством, коли на органи Казначейство покладене таке право [2, 32, 33, 34].

Бюджетні зобов'язання за терміном погашення можна розділити на поточні і перехідні. Поточні зобов'язання будуть виконані та повністю оплачені в поточному бюджетному періоді. Перехідні зобов'язання характеризуються сплатою, яка може здійснюватися в майбутньому за рахунок асигнувань наступних періодів протягом декількох років.

У законодавстві передбачені випадки, при яких органи Казначейства не реєструють зобов'язання:

- а) бюджетні зобов'язання, коли
 - відсутні у розпорядника бюджетних коштів бюджетних асигнувань, встановлених кошторисом;

- відсутні документів, які підтверджують факт узяття бюджетного зобов'язання;
 - відсутні затвержені паспорти бюджетних програм, в установленому порядку (але не враховуючи випадки, у яких законом не передбачено його затвердження);
 - напрями витрачання бюджетних коштів не відповідають бюджетним асигнуванням та паспортам бюджетних програм;
 - проведення процедур закупівель товарів та робіт за державні кошти, відбулося при неподанні або було подано неповний пакет підтвердних на це документів;
 - недотримання розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів бюджетних повноважень та обмежень;
 - при подані документів, було порушено вимоги щодо їх оформлення;
- б) бюджетні фінансові зобов'язання:
- коли немає відповідного зареєстрованого бюджетного зобов'язання, відображеного обліку в частині виконання бюджетів;
 - відсутність фактичних надходження спеціального фонду;
 - немає документів, які б підтверджували факт узяття фінансового зобов'язання;
 - неправильно оформлено подані документи;
 - фінансове зобов'язання не відповідає відповідному бюджетному зобов'язанню, що відображено в обліку;
 - порушення розпорядниками чи одержувачами бюджетних повноважень та обмежень [33, 34].

У таких випадках органи Казначейства бюджетні та фінансові зобов'язання не реєструють, а у письмовій формі попереджують відповідних розпорядників коштів про неналежне виконання бюджетного законодавства з обов'язковою вимогою усунути вчинене порушення.

Відкриття асигнувань здійснюється на підставі розпису. Пропозиції складаються в розрізі головних розпорядників з урахуванням ресурсної

забезпеченості бюджету, тобто очікуваних надходжень, обсягів невикористаних відкритих бюджетних асигнувань, а також враховуючи наявні та прогнозні залишки коштів, що акумулюються на єдиному казначейському рахунку.

Відкриття бюджетних асигнувань спеціального фонду державного бюджету здійснюються згідно виписки з рахунків, помісячного розпису спеціального фонду (без врахування власних надходжень та видатків бюджетних установ) в розрізі головних розпорядників та видів надходжень.

Державна казначейська служба України готує розпорядчий документ на підставі якого суми відкритих асигнувань розподіляються та зараховуються на рахунки, передбачені для обліку відкритих асигнувань головних розпорядників.

Головні розпорядники на наступний робочий день після отримання виписки про відкриті асигнування надають Органам Казначейства розподіли відкритих асигнувань в розрізі кодів програмної класифікації видатків та кредитування, економічної класифікації видатків та класифікації кредитування бюджету. Це відбувається у розрізі територій та розпорядників нижчого рівня і одержувачів бюджетних коштів. Розподіли відкритих асигнувань готуються та надаються враховуючи наявні бюджетні та фінансові зобов'язання.

Проведення платежів, органами Казначейства відбувається на підставі поданих платіжних доручень, розпорядниками та одержувачами коштів при наявності зареєстрованого відповідного бюджетного та фінансового зобов'язань. Зауважимо, що ці дії проводяться лише у межах залишків на рахунках для обліку відкритих бюджетних асигнувань.

Подані в Казначейство платіжні доручення повинні відповідати встановленим вимогам законодавства [33, 34].

Подані розпорядниками та одержувачами платіжні доручення перевіряються працівниками Казначейств, щодо наявності необхідних реквізитів, відповідності підписів посадових осіб і відбитка печатки установи поданим зразкам підписів. За правильність та достовірність даних в оформлених платіжних дорученнях, відповідає розпорядник та одержувач бюджетних коштів.

Платіжні доручення не приймаються до виконання органами Казначейств у випадках:

- неправильно заповнені реквізити: не заповнення взагалі хоча б одного з реквізитів, не дотримано вимоги в частині до оформлення платіжного доручення;

- відсутній затверджений паспорт бюджетної програми, крім випадків, коли законодавством він не передбачений;

- відсутні зареєстровані бюджетні та бюджетні фінансові зобов'язання;

- невідповідність платежу зобов'язанням;

- невірно вказаний код економічної класифікації видатків та кредитування бюджету економічній сутності платежу [33];

- обмеження проводити видатки якщо це встановлюється нормативно-правовими актами;

- зупинення операцій з бюджетними коштами;

- накладення арешту на кошти;

- відсутні або невикористані відкриті асигнування та не має наявних або недостатньо коштів на рахунках розпорядників та одержувачів коштів;

- перевищення показників, що затверджені у кошторисах, планах асигнувань та використання бюджетних коштів;

- не подано документи, що підтверджують отримання товарів, послуг [33].

Платіжні доручення, які не приймаються до виконання, але важливо не пізніше наступного робочого дня повертаються без виконання працівниками органів Казначейств розпорядникам (одержувачам) бюджетних коштів, від яких воно надійшло, але обов'язково із зазначенням причини повернення такого платежу.

Коли підписуються розрахункові документи в жодному разі не дозволяється використовувати факсиміле, виправляти та заповнювати платіжні документи в декілька прийомів. Органам Казначейства заборонено приймати до виконання такі розрахункові документи.

Відповідальність за правильність заповнення платіжних доручень: номери рахунків і коди банків, суми податків, кодів бюджетної класифікації тощо повністю несуть розпорядники та одержувачі бюджетних коштів.

Вразі подання недостовірних підтвердних документів, на підставі яких були складені платіжні доручення, оформлені розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, за своєчасність, повноту сплати податків, зборів чи інших обов'язкових платежів органи Казначейства не несуть відповідальності, це прямі обов'язки розпорядників чи одержувачів.

Використовуючи систему безготівкових виплат заробітної плати кошти перераховуються рахунки відповідно до платіжних доручень та відомості на зарахування готівки [34, 33].

Проводячи операції в натуральній формі, розпорядниками такі операції проводять в межах планових показників і відповідно відображають в бухгалтерському обліку виконання бюджету. Довідка про надходження у натуральній формі складається та подається до органів Казначейств не пізніше останнього робочого дня місяця.

Оформляючи документи фінансування, що віднесені до видатків, які не можуть бути здійснені безготівково, розпорядники та одержувачі коштів повинні подати до органу Казначейства заявку на видачу готівки.

Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів виплачуючи заробітну плату та прирівняні до неї платежі, разом із заявкою про видачу готівки повинні подавати органам Казначейства платіжні доручення на перерахування утримань із заробітної плати та нарахувань податків до бюджету, а також єдиного внеску.

Вся відповідальність щодо правильності нарахування заробітної плати і прирівняних платежів, повноту перерахування до бюджету утриманих податків, єдиного внеску при виплаті заробітної плати чи прирівняних до неї виплат, а також за достовірність всіх даних, зазначених в реквізитах платіжного доручення "Призначення платежу" покладена на розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів [34, 33].

Готівка на здійснення видатків, які не можуть бути проведені у безготівковій формі, видається лише на підставі заявки на видачу готівки від розпорядника чи одержувача коштів.

Органами Казначейства тільки після отримання підкріплень на здійснення видатків оплачуються платіжні доручення та чеки на отримання готівки розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Завершуючим етапом після проведення оплати є надання органами Казначейства виписки з рахунків розпорядників та одержувачів коштів.

При цьому головним завданням працівників органів Казначейства є контроль за цільовим спрямуванням бюджетних коштів на стадії проведення платежів на підставі поданих клієнтами підтвердних документів.

2.3. Єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів: порядок реєстрації та внесення змін до інформації, інвентаризація даних

З метою формування актуальної інформації про перелік розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, упорядкування мережі, а також формування даних Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів створено Єдиний реєстр розпорядників та одержувачів бюджетних коштів - автоматизовану систему призначену, щоб збирати, накопичувати, вести облік та систематизувати, використовувати інформацію про розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

На кожного клієнта органу Казначейства формується окрема справа з юридичного оформлення рахунків, яка включає договір про здійснення розрахунково-касового обслуговування, реєстраційну картку розпорядника (одержувача) бюджетних коштів, зміни до неї при необхідності та документи, які надаються разом із Реєстраційною картою: відомості про установу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань (витяги, установчі документи клієнта) (далі – ЄДР),

документи отримуються органами Казначейства в електронній формі в межах законодавства, а також документи, які необхідні для відкриття рахунків в органах Казначейства та картку із зразками підписів та відбитка печатки [5].

До Реєстраційної картки розпорядника (одержувача) бюджетних коштів (далі Реєстраційна картка) можна віднести документ визначеного зразка, який містить в собі сукупність даних про розпорядника (одержувача) бюджетних коштів (ДОДАТОК И) [36].

Якщо розпорядник чи одержувач бюджетних коштів вніс зміни документів, що включені до складу справи з юридичного оформлення рахунків, то такі документи необхідно подати до органів Казначейства протягом десяти днів з дня внесення змін до таких документів.

Реєстраційну картку заповнюють та подають до відповідного органу Казначейства за місцезнаходженням у двох способах, як в електронному вигляді так і на паперовому носії інформації (два примірники), підписує паперові картки керівник установи (організації) та завіряє відбитком печатки (виключення становлять установи та організації використання печатки відповідно до законодавства яких не є обов'язковим) [5].

«.. Разом з Реєстраційною картою надається копія належним чином зареєстрованого (затвердженого) установчого документа, засвідчена в установленому законодавством порядку. Розпорядники бюджетних коштів та одержувачі бюджетних коштів, установчі документи яких оприлюднені на порталі електронних сервісів юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, установчі документи в паперовій формі не подають. Положення про юридичних осіб публічного права, які затверджуються розпорядчими актами Президента України, органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, засвідчення не потребують. Розпорядники бюджетних коштів, які діють на підставі законів, установчих документів не подають...» [36].

Розпорядники бюджетних коштів, відомості про яких згідно із законодавством не містяться в ЄДР, разом з Реєстраційною карткою надають (рис. 2.5.):

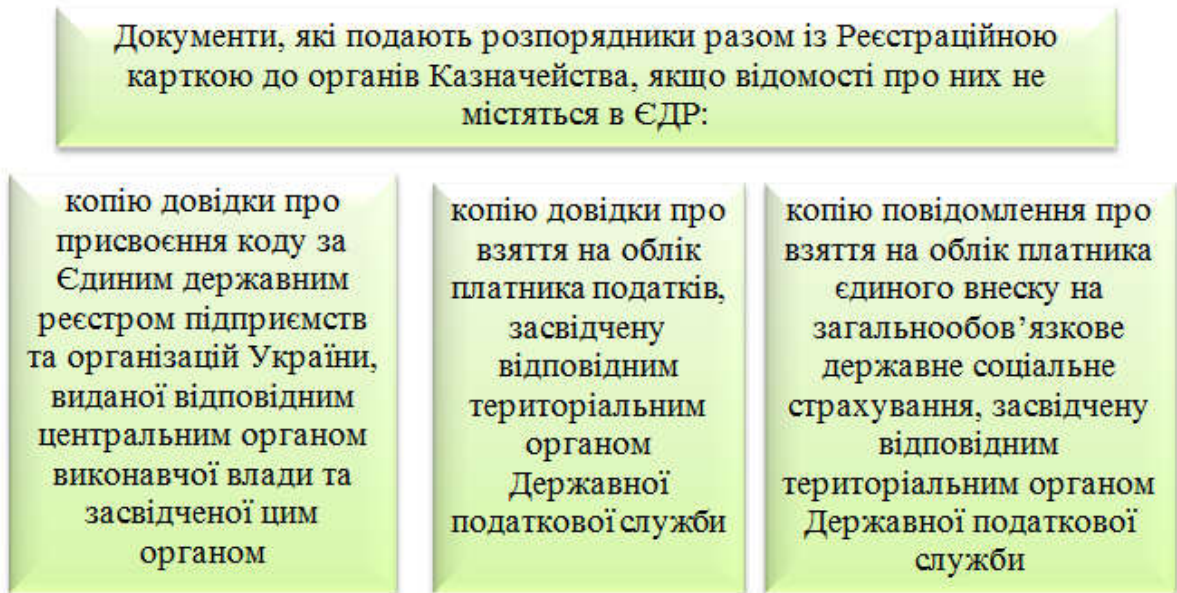

Рис. 2.5. Перелік документів, який подається разом із Реєстраційною карткою, при відсутності даних в ЄДР

Примітка. Складено автором на основі джерела [36]

«...Головний розпорядник бюджетних коштів (розпорядник нижчого рівня) забезпечує подання Реєстраційної картки суб'єктом господарювання, громадською чи іншою організацією, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена ним на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, як одержувач бюджетних коштів та не зареєстрована в Єдиному реєстрі, не пізніше ніж за 3 робочих дні до терміну подання мережі (змін до мережі) до органів Казначейства...» [36].

Одержувачі бюджетних коштів разом з Реєстраційною карткою подають супровідний лист від головного розпорядника бюджетних коштів (розпорядника нижчого рівня) для того щоб підтвердити намірів залучити даного одержувача до виконання бюджетної програми та включення до мережі.

У разі отримання бюджетних коштів одночасно із декількох різних бюджетів Реєстраційна картка повинна заповнюватися за найвищим рівнем бюджету у такій послідовності (рис.2.6.).

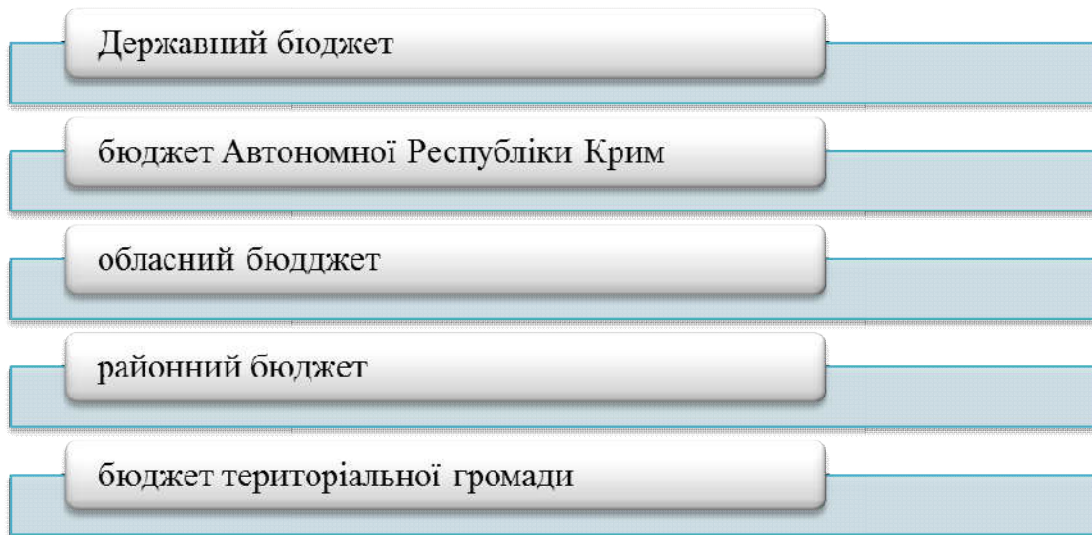

Рис. 2.6. Структура рівнів бюджетів при заповненні Реєстраційної картки
Примітка. Складено автором на основі джерела [36]

У випадку коли одержувач бюджетних коштів паралельно отримує кошти від кількох розпорядників, то Реєстраційна картка такого одержувача подається за його місцезнаходженням до органу Казначейства одна картка, але в двох примірниках.

Якщо розпоряднику бюджетних коштів для реалізації окремих програм кошти виділяються з декількох різних бюджетів, то Реєстраційна картка заповнюється згідно того бюджету до якого здійснюється його утримання.

Відокремлені структурні підрозділи, що включені в структуру розпорядників бюджетних коштів (одержувачів бюджетних коштів) також повинні подати до органів Казначейства Реєстраційні картці, засвідчені розпорядниками (одержувачами), до складу яких вони входять.

Протягом одного робочого дня перевіряється органами Казначейства достовірність даних, які подані розпорядниками та одержувачами, наявність чи відсутність реєстрації установи в Єдиному реєстрі, повнота заповнення даних Реєстраційної картки, наявність і відповідність їх установчим документам та відомостям, які отримано з ЄДР.

«...Орган Казначейства вносить відповідну інформацію до бази даних Єдиного реєстру з відміткою про її введення на паперовому носії картки

(заповнюються код розпорядника бюджетних коштів (одержувача бюджетних коштів), який присвоєно, дата реєстрації та засвідчуються підписом керівника (заступника керівника) органу Казначейства). У разі виявлення невідповідності даних, недотримання встановлених вимог оформлення Реєстраційна картка повертається розпоряднику бюджетних коштів (одержувачу бюджетних коштів) на доопрацювання з відповідною відміткою в нижній частині документа: зазначаються причини та дата повернення, ставиться підпис відповідальної особи...» [36].

Якщо розпорядник чи одержувач бюджетних коштів був раніше включений до Єдиного реєстру, то інформація повторно не реєструється в базі даних Єдиного реєстру, а подані документи повертаються клієнту разом із відміткою про присвоєний раніше код за Єдиним реєстром та дату коли відбулася реєстрація в Єдиному реєстрі.

Керівник установи (підприємства, організації) забезпечує достовірність інформації у Реєстраційній картці, шляхом її підписання.

Один примірник заповненої Реєстраційної картки (оригінал) із проставленням відмітки про введення інформації до бази даних Єдиного реєстру повертається відповідному розпоряднику чи одержувачу бюджетних коштів, інший примірник оригіналу Реєстраційної картки разом із обов'язковими документами, які були надані разом з карткою, відомості з ЄДР, зберігаються у справі з юридичного оформлення рахунків відповідного органу Казначейства в якому обслуговується

Після внесення інформації до бази даних Єдиного реєстру, із Реєстраційної картки, відбувається присвоєння в автоматизованому режимі кодів за Єдиним реєстром. Занесення даних та присвоєння коду за Єдиним реєстром це головні ознаки, які дозволяють вважати включення розпорядника чи одержувача бюджетних коштів до Єдиного реєстру.

Розпоряднику (одержувачу) бюджетних коштів, при правильному та успішному внесенні даних, надається довідка про включення розпорядника (одержувача) бюджетних коштів до Єдиного реєстру (ДОДАТОК К).

Дані про розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, які зареєстровані в Єдиному реєстрі, зберігається постійно. Доступ до такої бази даних Єдиного реєстру мають всі без виключення органи Казначейства, але при цьому лише в межах відповідної території в режимі онлайн.

Коли у клієнтів органів Казначейства виникають зміни у складі інформації, яка міститься у Реєстраційній картці, то вони повинні протягом трьох робочих днів розпорядник (одержувач) подати такі зміни разом із листом до органу Казначейства, в якому він перебуває на обліку та обслуговується, для внесення цих змін до Єдиного реєстру [36].

У разі виникнення змін у складі інформації Реєстраційної картки вказується найменування розпорядника (одержувача) бюджетних коштів верхній частині картки, проте нижче заповнюються лише поля, що зазнали змін та код розпорядника чи одержувача коштів, який присвоєно.

При переході на обслуговування до іншого органу Казначейства розпорядник (одержувач) надає органу Казначейства, до якого переходить на обслуговування відповідні документи, але незмінним при цьому залишається код за Єдиним реєстром.

Якщо внесено зміни до документів, що знаходяться в справі з юридичного оформлення, то відповідно надаються копії цих документів не пізніше, як протягом десяти робочих днів з дня виникнення змін.

У разі внесення змін до інформації про розпорядника (одержувача) бюджетних коштів, яка міститься в Єдиному державному реєстрі, формуються в електронній формі нові відомості з Єдиного державного реєстру працівниками органів Казначейства.

Коли відбувається зміна найменування розпорядника (одержувача), органом Казначейства, за місцем його обслуговування, надається оновлена довідка про включення розпорядника чи одержувача коштів у Єдиному реєстрі.

Вище наведений виняток, коли видається оновлена довідка, а в будь-яких інших випадках, внесення змін до Реєстраційної картки, довідка про

включення розпорядника (одержувача) бюджетних коштів до Єдиного реєстру не надається.

Реорганізація (приєднання, злиття, виділення, поділ, перетворення), що має наслідком зміну коду за ЄДРПОУ, передбачає подачу новоствореним розпорядником (одержувачем) Реєстраційної картки разом з документами, щоб присвоїти новий код розпорядника (одержувача) бюджетних коштів.

При реорганізації без зміни коду за ЄДРПОУ новоствореному правонаступнику залишається код з Єдиного реєстру, присвоєний до процедури реорганізації [48, с.38-39]. У разі припинення діяльності внаслідок ліквідації органи Казначейства повинні в Єдиному реєстрі закрити відповідну Реєстраційну картку, але тільки після вилучення розпорядника чи одержувача коштів з мережі.

Розпорядник (одержувач) коштів зобов'язаний не пізніше 5 робочих днів від дати внесення запису до ЄДР про проведення запису державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації, повідомити орган Казначейства в якому перебуває на обліку, про припинення юридичної особи. Після цього працівниками Казначейств в електронній формі витягуються дані з ЄДР про проведення процедури державної реєстрації припинення.

«...Розпорядник бюджетних коштів, відомості щодо якого згідно із законодавством не містяться в ЄДР, після прийняття рішення відповідним органом про припинення діяльності такого розпорядника бюджетних коштів протягом п'яти робочих днів подає до органу Казначейства копію довідки про виключення з ЄДРПОУ, засвідчену органом, який її видав...» [36].

Вище зазначені умови та представлення відповідних документів є підставами для закриття органами Казначейств відповідних Реєстраційних карток в Єдиному реєстрі.

Наприклад при переході на централізований облік, відбувається припинення обслуговування розпорядника в органі Казначейства, повинна закритися відповідна Реєстраційна картка в Єдиному реєстрі, тільки після вилучення розпорядника бюджетних коштів з мережі. Розпорядник чи

одержувач бюджетних коштів про процедуру припинення листом повідомляє орган Казначейства, це і є підставою щоб закрити Реєстраційну картку в Єдиному реєстрі.

Щорічна перевірка достовірності наведених даних, які містяться в Єдиному реєстрі даним мережі про наявність включення розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів проводиться органами Казначейства до 01 березня та до 01 листопада.

Розглянемо на практиці, яка динаміку вилучення установ із Єдиного реєстру за 2020 рік (ДОДАТКИ Л і М) та за 2021 рік (ДОДАТКИ Н і П). Аналізуючи наведені додатки, підсумуємо у табл.2.1. інформацію щодо відсутності в Єдиній мережі розпорядників та одержувачів коштів, але при цьому ще включені до Єдиного реєстру розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів УДКСУ у Кременецькому районі, де бачимо, що за 2020 рік було закрито 32 Реєстраційні картки розпорядників бюджетних коштів, з них 29 - за період до 01.11.20, а станом на 01.03.20 – тільки 3, за аналогічний період 2021 року - лише 20 Реєстраційних було вилучено з Єдиного реєстру, де 18 карток закрито на 01.03.21 та 2 реєстраційні - станом на 01.11.21.

Таблиця 2.1

Кількість закритих Реєстраційних карток управління у 2020 та 2021 роках

Рік		Розпорядники	Одержувачі	Всього	Разом за рік
2020	01.03	3	-	3	32
	01.11	29	-	29	
2021	01.03	15	3	18	20
	01.11	2	-	2	

Примітка. Складено автором на основі даних УДКСУ у Кременецькому районі

«...Якщо розпорядник не включений до мережі на поточний бюджетний період, а одержувач - на поточний та попередній бюджетні періоди, органи Казначейства перевіряють дані про державну реєстрацію припинення юридичної особи (внесення запису про закриття відокремленого структурного підрозділу юридичної особи) в Єдиному державному реєстрі...» [36].

Органи Казначейства проводячи інвентаризацію Єдиного реєстру виключають до 01 березня та до 01 листопада установи з бази даних Єдиного реєстру та закривають відповідні Реєстраційні картки також за наявності певних умов, які зображено на рисунку 2.7.. Але раніше присвоєний код за Єдиним реєстром може бути присвоєний та використаний для реєстрації будь якого іншого розпорядника бюджетних (одержувача) бюджетних коштів.

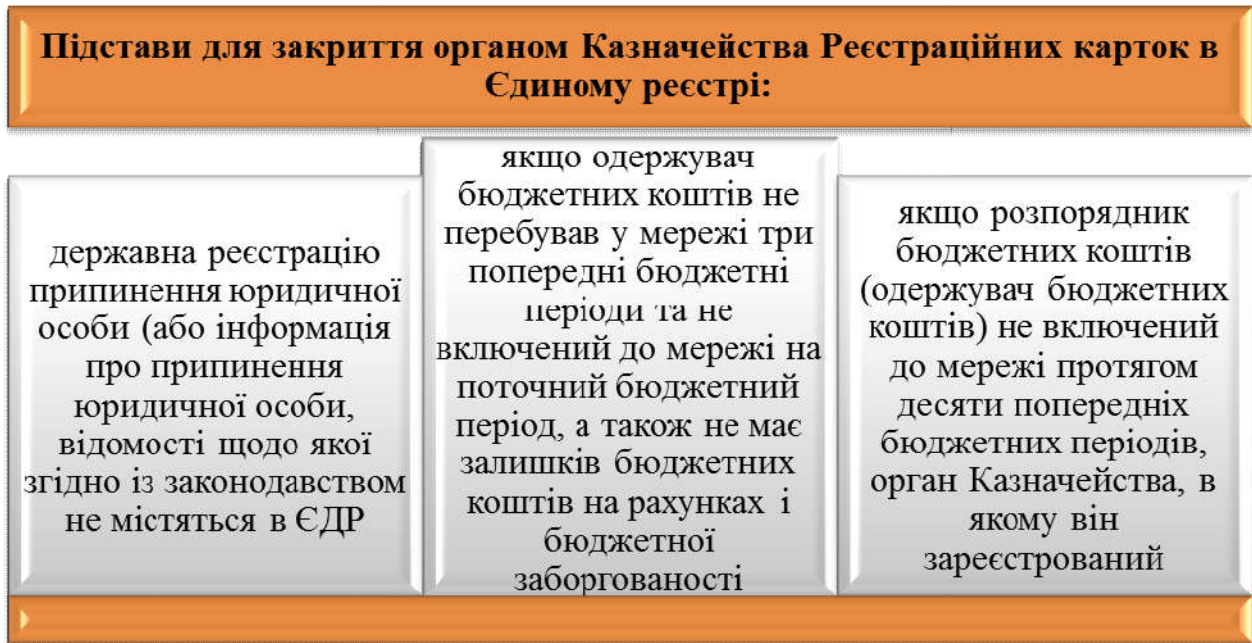

Рис. 2.7. Підстави закриття Реєстраційних карток

Примітка. Складено автором на основі джерела [36]

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що Єдиний реєстр у сьогоденнішому вигляді дає змогу систематизувати інформацію про всіх розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, забезпечує здійснення додаткового контролю органами Казначейства на предмет достовірності інформації на етапі подання Реєстраційної картки або змін до неї, в тому числі даних, які надалі використовуються при формуванні мережі, що дає позитивний ефект та впливає на більш якісне виконання всіма учасниками бюджетного процесу своїх функціональних обов'язків.

Висновки до розділу 2

Практика показує, що на сьогодні не достатньо чітко визначено місце і роль кожного учасника бюджетного процесу в єдиній цілісній системі, що породжує численні правові колізії, наприклад:

1. уникнення від відповідальності або намагання перекласти її на іншого суб'єкта, окремими учасниками;
2. відсутнє чітке розмежування сфер діяльності;
3. нераціональний розподіл повноважень між учасниками;
4. розв'язання питань тільки у межах своєї компетенції.

Все це вимагає вдосконалення взаємодії, об'єднання зусиль та координації діяльності всіх учасників бюджетного процесу, що закріплене на законодавчому рівні.

Здійснення операцій для виконання бюджетів усіх рівнів, призводить до того, що в органах Казначейства відкриваються: бюджетні рахунки, для зарахування надходжень, на яких проводяться операції розпорядників та одержувачів з бюджетними коштами, інші бюджетні та небюджетні рахунки. Рахунки діють в єдиному режимі, створюючи інформаційну систему єдиного казначейського рахунку і забезпечують основу для обліку всіх проведених операцій. Як наслідок, дало можливість органам Казначейства отримувати в реальному часі інформацію про фактичну наявність та рух коштів на єдиному казначейському рахунку.

Інформація, що внесена в Єдиний реєстр із Реєстраційної картки, може зазнавати змін. Для підтримки бази даних Єдиного реєстру в актуальному режимі працівники Казначейства слідкують, щоби зазначені зміни надавалися розпорядниками (одержувачами) вчасно та були належним чином оформлені.

Слід зазначити, що взаємодія учасників бюджетного процесу на окремих його стадіях охоплює різноманітні напрями їх співпраці, основними з яких є: оперативне прогнозування та касове планування надходжень до бюджетів, забезпечення цільового використання бюджетних коштів і здійснення дієвого

контролю за їх раціональним витрачанням, обмін інформацією про виконання бюджетів з метою оперативного втручання у бюджетний процес, підвищення його ефективності. Оскільки на органи Казначейства покладається основна ділянка роботи з касового виконання бюджетів, то логічно буде розглянути аспекти взаємодії та розмежовувати повноваження органів Казначейства та інших учасників, що задіяні в бюджетному процесі.

РОЗДІЛ 3

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ РОБОТИ КАЗНАЧЕЙСТВА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТАМИ

3.1. Напрями взаємодії, переваги застосування та недоліки казначейського управління в багаторівневій системі обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів

Сучасне значення системи казначейського виконання бюджету полягає в її кваліфікації як публічно-управлінського інституту, що постійно вдосконалюється. З огляду на масштабність і актуальність поставлених завдань, розвиток цього інституту має спиратися на надбання практики публічного управління, на прогресивне бачення місця та ролі органів Казначейства в нових бюджетних технологіях та методиках.

Комплексний розгляд процесів становлення, функціонування напрямків вдосконалення управління при казначейській системі виконання бюджету, яке включає питання казначейського контролю бюджетного процесу в громадах, має велике значення. Така постановка проблеми була обумовлена завданнями в пріоритетних напрямках діяльності Казначейства, зображені на рисунку 3.1., які на даний момент, майже повністю впроваджені в роботу казначейств:

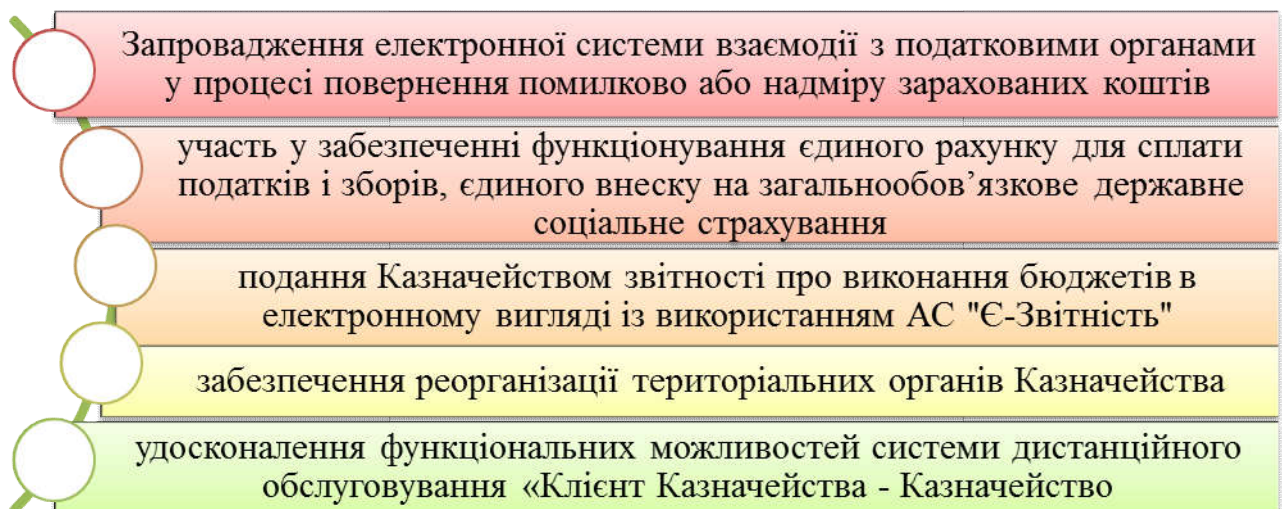

Рис. 3.1. Напрями діяльності роботи органів Казначейства

Примітка. Складено автором на основі джерела [25, с.30-35].

Разом з названими до основних пріоритетів віднесемо вагому участь органів Казначейства у процесі реалізації адміністративної та територіальних реформах з питань казначейського обслуговування бюджетів, яка є найбільш перспективною та такою, що не лише здатна посилити інституційну основу казначейської служби, а й забезпечити її включення в нову багаторівневу систему управління децентралізованими місцевими бюджетами.

Додатковим напрямом роботи органів Казначейства для покращення ситуації із фаховим рівнем працівників новоутворених територіальних громад є надання на постійній основі методологічної та практичної допомоги з питань виконання бюджету [25, с.30-35].

Під час казначейського обслуговування існують такі проблемні питання:

- ❖ забезпечення матеріально-технічною базою знаходиться не на достатньому рівні (комп'ютерами, модемами тощо);
- ❖ посилене навантаження на технологічні канали зв'язку та низький рівень охоплення цифрових нововведень;
- ❖ розроблення оптимізації системи «Клієнт Казначейства – Казначейство» із врахуванням специфіки казначейського обслуговування;
- ❖ недосконалість чіткого поділу повноважень і функцій учасників бюджетного процесу;
- ❖ оптимізація паперового документообігу та зниження обсягу робіт, що проводяться у ручному режим [46];
- ❖ нераціональний розподіл бюджетних коштів, коли у однієї установи наявні на рахунку невикористанні кошти і вона їх повертає до бюджету, а інша при недостатчі фінансування утворює кредиторську заборгованість;
- ❖ низька оперативність роботи (призводить до затримки фінансування видатків та перевірка правильності кожного платіжного документа);
- ❖ велика плінність кадрів в органах Казначейства, зумовлено незадовільним рівнем оплати праці [9, с. 67–68].

Аналізуючи дані проблеми можна виділити такі основні напрями вдосконалення діяльності органів Казначейства:

1. широкомасштабне вдосконалення системи обміну даними в здійсненні бюджетного процесу;

2. розробити та підвищити посадові оклади та запропонувати нові стимули у вигляді премії, відпустки, різноманітних доплат;

3. підвищення оперативності в роботі органів Казначейства шляхом вдосконалення матеріально-технічної бази, впровадження автоматизованої системи проведення перевірок, підвищення чисельності працівників органів Казначейства та забезпечення підвищення їх кваліфікації.

Збалансований розвиток приватного та державного інтересів бюджетної сфери, повинен враховуватися органами влади і державою, проводячи бюджетну політику, де оптимально поєднувати інтереси суспільства, окремих територій, організацій і громадян зокрема [6].

Посилення значущості роботи органів Казначейства визначається цілковитою самоврядною свободою органів місцевого самоврядування, насамперед, в питаннях реалізації власних повноважень, перелік яких сьогодні значно розширений та переважно підкріплений ресурсами.

Виняткова роль реалізованої в 2020 році реформи адміністративно-територіального устрою України полягає у значному розширенні повноважень місцевої влади та у збільшенні частки бюджетів територіальних громад в зведеному державному бюджеті та у ВВП країни. .

❖ Така розбудова самоврядних бюджетів відбулася завдяки заходам з бюджетної децентралізації, які мають призвести не лише до територіальної оптимізації системи казначейського обслуговування, а й до необхідності посилення інституційної ролі Казначейства в усіх без виключення процедурах виконання місцевих бюджетів [40, с.35-37].

Мета цих перетворень полягає в побудові нової багаторівневої системи управління бюджетом, здатної до самоорганізації та саморозвитку в умовах структурних зрушень.

У подальшому така спроможність управлінської системи може бути реалізована через постійну взаємодію органів Казначейства з місцевими фінансовими органами, з податковою системою, громадським сектором тощо.

Базою такої взаємодії виступає поєднання експертних аналітичних висновків, теоретичних здобутків академічної публічно-управлінської науки та оновленої інституційної основи казначейського обслуговування місцевих бюджетів. Ця нова парадигма забезпечує єдину державницьку позицію Казначейства та місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні [1, с.33-34].

3.2. Впровадження інноваційних проектів Казначейства при обслуговуванні бюджетів

У казначейській роботі застосування інформаційних технологій, займають не останнє місце, оскільки спрощують і вразі прискорюють численні моменти процесу казначейського виконання бюджету. Під час його обслуговування реалізуються інформаційні процеси, відображені на рисунку 3.2.

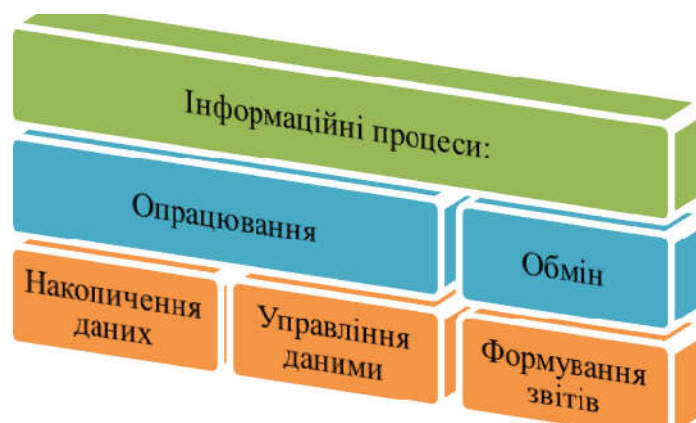

Рис.3.2. Інформаційні процеси, які задіяні в процесі казначейського виконання бюджетів

Примітка. Складено автором на основі джерела казна [40, с.35-37]

Система Казначейства України, на сьогодні, для обслуговування бюджетів використовує програмний продукт під назвою «Казна». Дана

програма дозволяє спостерігати за рухом бюджетних коштів в розрізі установ. Пріоритетним завданням, яке стоїть перед розробниками такого програмного продукту можна виділити спрощення та уніфікація звітності [6].

Інформаційні технології, які активно увірвались в усі сфери нашого життя не оминули і Державну казначейську службу України, яка в свою чергу активно спрацювала та запропонувала своїм клієнтам систему дистанційного обслуговування.

В процесі казначейського обслуговування система дистанційного обслуговування «Клієнт Казначейства — Казначейство» (далі СДО), яка призначена для надання клієнтам віддаленого доступу до інформаційних ресурсів Казначейства за допомогою мережі Інтернет і дозволяє здійснювати обмін [33].

З початку, СДО було запущено як пілотний проект, а впровадження системи здійснювалося поетапно. Введення нового програмного комплексу розділили на кілька етапів. Першим кроком стало впровадження формування та передача платіжних документів використанням із накладенням електронно-цифрового підпису, формування електронних виписок з рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів чи інших клієнтів. Вдало стартувавши, розпочалося широкомасштабне впровадження СДО, яке використовує дистанційне обслуговування за допомогою мережі Інтернет з використанням електронного цифрового підпису.

Пізніше функціонал СДО розширився - клієнти отримали можливість передавати засобами електронного зв'язку реєстри бюджетних та фінансових зобов'язань. Слідуючим етапом стало впровадження можливості отримання та передавання планових показників. За своїми функціональними можливостями охоплює фактично весь спектр бюджетних операцій. Зокрема, є можливість транспортувати мережу розпорядників та одержувачів бюджетних коштів і реєстри змін до неї.

Система передбачає мінімізувати взаємодію розпорядників, одержувачів коштів та органів Казначейства, в процесі обслуговування, а завдяки успішному функціонуванню її використання набуло масштабного характеру.

Застосування СДО має низку переваг:

- зменшення потоку вхідних і вихідних паперових документів;
- швидка обробка інформації, що скорочує час на обслуговування;
- можливість для клієнтів відстежувати результат опрацювання працівниками органу Казначейства поданих документів;
- підключення та користування СДО є безкоштовним, на етапах використання Казначейством надається безкоштовна консультативна підтримка;
- суттєва економія часу (для клієнтів - при передачі документів, а для працівників Казначейства - при їх опрацюванні);
- зменшення витрат клієнтів на розхідні матеріали для друку й на транспортування документів в органи Казначейства;
- вся інформація, якою обмінюються, надійно захищена системою та недоступна для сторонніх осіб [21, с.22-23].

Юридичною силою електронний документ наділяє цифрова печатка, а підписант ідентифікується за допомогою накладення цифрового підпису. Це дозволило здійснювати обмін бухгалтерськими та правовими актами, договорами, рахунками, накладними й іншими документами між контрагентами.

На законодавчому рівні було визначено, що пріоритетним є розрахунково-касове обслуговування як розпорядників так і одержувачів бюджетних коштів, а ще інших клієнтів, використовуючи систему дистанційного обслуговування «Клієнт Казначейства — Казначейство» та рекомендовано провести організаційно-технічні заходи щодо підключення до такої системи [39, с.11-15].

Використання дистанційної форми обслуговування - системи «Клієнт Казначейства - Казначейство» надає клієнтам певні переваги (рис. 3.3.):

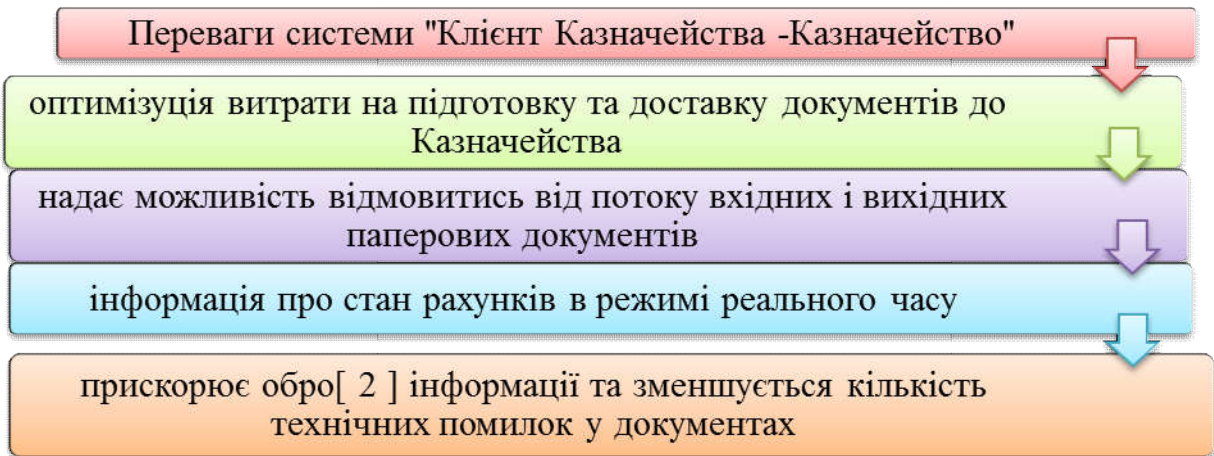

Рис. 3.3. Переваги системи «Клієнт Казначейства - Казначейство» перед класичною системою обслуговування

Примітка. Складено автором на основі джерела [39, с.11-15]

На сьогоднішній день система дистанційного обслуговування «Клієнт Казначейства-Казначейство» за своєю функціональністю охоплює фактично весь спектр бюджетних операцій, забезпечує високий рівень захисту інформації та безпеку наявних фінансових потоків держави. Це економічно ефективна та зручна форма розрахункового обслуговування, яка оптимізує взаємодію розпорядників, одержувачів коштів та інших клієнтів з органами Казначейства, забезпечує при цьому економію робочого часу на перевірку та передачу документів до Казначейств. Про популярність СДО серед клієнтів свідчить зростання обсягів електронних документів, розширення переліку бюджетних операцій, які можуть виконуються дистанційно.

Головною перевагою СДО є те, що не потрібно витратити час на поїздки до органів Казначейств, щоб забезпечити проведення платежів, отже черги до операціоністів Казначейств залишилися в минулому. Ще одним позитивним моментом в частині казначейського обслуговування є досягнення економічного ефекту: підтвердні документи які вимагаються до реєстрації бюджетних та фінансових зобов'язань, тепер передаються у електронному вигляді, а копії яких зберігаються у базі даних, а у минулому це все необхідно було подавати до органів Казначейства у паперовому вигляді,.

Можливості програми «Клієнт Казначейства - Казначейство», як надійної, простої системи та як такої, що не потребує додаткових знань, дозволяють:

- відправляти фінансові документи, до органів Казначейства;
- отримувати в будь який момент виписки за рахунками та подані підтвердні документи до зобов'язань;
- контролювати етапи обробки платіжних документів в режимі реального часу;
- отримувати повідомлення при виникненні помилок;
- переглядати та друкувати, за потреби, вхідних і вихідних платіжних доручень [39, с.11-15].

Весь документообіг, між розпорядниками чи одержувачами бюджетних коштів та органами Казначейства, тепер здійснюється в електронному форматі і не потребує надання підтвердних документів у паперовому вигляді. Однак за Казначейством залишається право вимагати від клієнта банківських документів у вигляді паперових копій при недостатній інформації чи виникнення суперечностей.

Клієнт несе відповідальність за достовірність інформації, яка подана в електронному документі. Такий інформаційний обмін здійснюється лише за умови наявного функціонування системи захисту інформації, яка гарантує конфіденційність, цілісність електронних документів.

Для електронно-цифрового підпису необхідно згенерувати ключі на захищених носіях, органи Казначейства безкоштовно надають такі послуги, також забезпечують клієнтів програмним забезпеченням для створення захищених каналів зв'язку, щоб мати доступу до системи через програмно-технічний комплекс «Клієнт Казначейства - Казначейство». Встановлення та супровід цих систем і програм, з боку Казначейств, також забезпечуються на безкоштовній основі [25, с.30-35].

Казначейство продовжує підключати клієнтів до СДО з використанням сучасних технологій та електронного цифрового підпису. Продовжується робота щодо вдосконалення та розширення функцій програмно-технічного

комплексу.

Сьогодні виправляються проблемні завдання, які пов'язані із використанням СДО, наприклад із можливістю відправити в органи Казначейства електронні реєстри виплат.

Запровадження «Клієнт Казначейства-Казначейство», на мою думку, є одним із важливих кроків, які наближають Україну до сучасних міжнародних стандартів інформаційного та економічного розвитку.

Висновки до розділу 3

Щоб покращити роботу формування та ефективного використання бюджетних коштів, необхідно:

- забезпечити стабільну нормативно-законодавчу базу функціонування казначейської системи;
- провести функціональну перебудову та вдосконалювати інформаційні технології;
- розширити можливості професійної підготовки та підвищення кваліфікації працівників органів Казначейства.

Новинки інформаційних технологій широко проникли в усі сфери та не минули і Державну казначейську службу України, яка як бачимо, стала активним учасником даного процесу. З метою спрощення й вдосконалення взаємодії розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у бюджетному процесі обслуговування Казначейство ввело електронний формат обслуговування клієнтів із використанням надійних засобів електронного цифрового підпису та новітніх інформаційних технологій.

Система розрахунково-касового обслуговування сформувалась під впливом структурних змін фінансової сфери. На кожному етапі розвитку створюються нові передумови для подальшого удосконалення та ефективного виваженого управління державними коштами. Одним із основних завдань

органів Казначейства, і надалі постійно залишатиметься спрощення та вдосконалення системи обслуговування розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Попри сказане вище, не всі клієнти повноцінно використовують переваги та можливості, які існують при обслуговування бюджетів. Проте ми переконані, що за дистанційними сервісами майбутнє, адже це дозволяє зекономити бюджетні кошти й робочий час працівників органів Казначейства та їхніх клієнтів. Окрім цього, віддалена взаємодія в роботі державних органів є оптимальним варіантом співпраці в умовах поширення коронавірусної інфекції Covid-19.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на багаторічну історію, інститут Казначейства залишається об'єктом дискусій, різного роду поглядів і думок. Більшість вчених і практиків доходять висновку про необхідність розширення ролі та функцій органів Казначейства, як акумулятивного інституту, найбільш компетентного органу попереднього та подальшого контролю, цільового спрямування бюджетних коштів на всіх рівнях.

Казначейська система виконання бюджетів призначена для ефективного управління доходами та видатками, оперативно здійснювати видатки при виконання державних програм, посилено контролювати надходження та цільове спрямування для підвищення дієвості бюджетної політики держави загалом.

Дана система обслуговування бюджетів, внесла такі позитивні моменти функціонування бюджетної системи:

1) вдосконалення способів перерахування коштів із рахунків відповідних бюджетів на рахунки розпорядників коштів;

2) розміщувати бюджетних коштів на казначейських рахунках з подальшою їх акумуляцією на єдиному казначейському рахунку, а це в свою чергу дає можливість своєчасно виконувати видаткову частину бюджету;

3) акумуляція дохідної і видаткової частини бюджетів дозволяє володіти повною, достовірною та оперативною інформацією;

4) можливість формувати, органами Казначейства, звіту про виконання бюджету всіх рівнів та зведеного бюджету країни загалом за результатами кожного звітного періоду.

Згідно досліджень, спостерігається, збільшення обсягів фінансових потоків на рівні держави та на рівні місцевих бюджетів, а водночас змінюють своє спрямування та економічне наповнення. Це формує різного роду виклики, які постають перед органами Казначейства. [50, с. 42-45]

Якщо говорити про роль Казначейства у формуванні нової багаторівневої системи взаємодії на місцевому рівні, то вона впливає із значного розширення переліку повноважень територіальних громад. За таких обставин значно посилюється роль і значення казначейського попереднього та поточного контролю при виконанні бюджетів. Також виникає необхідність посилення такого напрямку роботи органів Казначейства, як організація та координація за діяльністю головних бухгалтерів бюджетної установи та постійний неупереджений контроль щодо виконання ними своїх повноважень шляхом щорічної оцінки їхньої діяльності.

Неухильне дотримання вимог бюджетного законодавства запобігатиме фактам виникнення порушень розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, мінімізуватиме застосування заходів впливу органами Казначейства та дасть змогу найбільш раціонально та ефективно використовувати бюджетні кошти. Своєю чергою, органи Казначейства на постійній основі проводять роз'яснювальну роботу з питань застосування бюджетного законодавства через проведення різних комунікативних заходів, що має на меті вдосконалення чинного бюджетного законодавства, змін до нього та підвищення бюджетної дисципліни розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів.

Нерідко до оформлення попереджень спонукають порушення в дотриманні учасниками бюджетного процесу законодавства щодо порядку та термінів подання і затвердження кошторисів, а також документів, що входять до складу справ із юридичного оформлення рахунків, зокрема карток зі зразками підписів, реєстраційних карток. Мають місце порушення порядку та термінів подання звітності та порушення порядку проведення попередньої оплати за придбані та поставлені товари, фактично виконані роботи та надані послуги, які оплачуються за рахунок бюджетних коштів.

Отже, організації фінансового контролю в системі Державної казначейської служби України притаманна певна особливість, яка характеризується тим, що Казначейство є єдиним виконавцем попереднього контролю та контролю на стадії проведення платежів при виконанні бюджетів

різних рівнів. Варто зауважити, такий контроль проводиться не вибірково, а на регулярній основі. А відтак, забезпечується беззаперечний суворий контроль за правильністю проведення фінансових операцій, їх облік, що є гарантією чіткого та правильного виконання управлінських рішень бюджетної сфери. Цей контроль здійснюючись паралельно з веденням операцій протягом всього бюджетного року, є більш ефективним ніж контроль за результатами.

Практичні аспекти, щодо використання казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів потребують і надалі детальних досліджень, що пов'язано зі постійними змінами в законодавстві та необхідність його вдосконалення.

Діяльність органів Казначейства полягає в тому, що вона забезпечує виконання державного чи місцевих бюджетів через облік всі податкових і неподаткових надходжень, включаючи податки, збори та інші обов'язкові платежі. Процедура проведення видатків використовуючи оплату рахунків суб'єктів господарської діяльності, які фактично вже виконали роботи, надали відповідні послуги чи поставили товари розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів.

Порядок відкриття та використання бюджетних і небюджетних рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, взаємовідносини між учасниками бюджетного процесу та органами Казначейств, розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, відокремленими структурними підрозділами розпорядників, підприємствами, установами, організаціями та фізичними особами - підприємцями, а також органами, щодо контролю за справлянням надходжень у бюджет в процесі обслуговування потребує постійного вдосконалення теоретичних та практичних аспектів казначейської роботи.

Оплата видатків проводиться, переважно, у безготівковому проведенні платежів безпосередньо на користь суб'єктів господарювання, які вже виконали роботи, поставили товари чи надали відповідні послуги, хоча існують і винятки, коли також присутній варіант, як наприклад, надається дозвіл на отримання готівки на потреби, які передбачені нормативно-правовими актами

та кошторисами. Лише за наявності зареєстрованих бюджетних і фінансових зобов'язань та в межах залишків коштів на рахунках здійснюється проведення платежів.

Платіжні доручення є підставою для проведення видатків за безготівковими розрахунками до яких додають підтверджуючі документи, як факт виконаних робіт, отриманих товарів чи послуг, при реєстрації зобов'язань. Цільове спрямування бюджетних коштів на стадії проведення платежу, розпорядниками та одержувачами, контролюється та виявляється органами Казначейства на підставі поданих клієнтами підтверджуючих.

Програмне забезпечення дозволяє відображати проведені операції на бюджетних та небюджетних рахунках розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Реєстраційні рахунки дозволяють відображати всі суми отриманих асигнувань загального фонду бюджету, проведені видатки на підставі поданих раніше платіжних доручень, грошові чеки, а також кошти, які повернулися на рахунки, як відновлення касових операцій. А відповідно спеціальні реєстраційні рахунки показують, проведені платежі за іншими коштами спеціального фонду, враховуючи і власні надходження бюджетних установ. За підсумками кожного дня на рахунках підсумовуються загальні обороти по дебету і кредиту та виводиться залишок коштів.

Переваги казначейського обслуговування переконливо свідчать про те, що воно є ефективним і доцільним. А низку проблемних питань, які виникають в ході обслуговування бюджетів та разом з тим спонукають органи Казначейства до необхідності вдосконалення та мінімізувати проведення процедур розрахунково-касового виконання бюджетів за доходами та видатками.

Можна зробити висновок, що рівень прозорості та достовірності бюджетного процесу в Україні далеко не ідеальний. Не має чіткого та злагодженого механізму правового регулювання, а як наслідок це призводить до розпорошеності, відсутності організованості в роботі державних органів виконавчої влади, функції яких недостатньо чітко регламентовані

законодавством. Постійні зміни та доповнення чинного законодавство свідчить про його недосконалість. А постійна зміна в складі та структурі органів влади є політичною проблемою, яка що значною мірою знаходить своє негативне відображення в економіці країни.

Щоб нам в країні подолати політичну, фінансову та економічну кризу і посилити вплив бюджету на процеси формування та становлення ринкових відносин потрібно розробити та запровадити чіткий розподіл повноважень, обов'язків та прав державних органів влади. Підсумовуючи факти даного дослідження, можна дійти висновку, що нескінченні політичні протиріччя призводять до зростання дефіциту бюджету країни, а для цього необхідно, щоб органи бюджетного процесу, виконавчої та законодавчої влади разом максимально стабілізували фінансову політику в державі. Робота органів Казначейств в умовах коли країна починає виходити з кризи, дасть можливість зробити ефективним процес виконання бюджету, спираючись на чітко визначені обсяги реальних потреб, раціонально проводити використання бюджетних фінансів та наявних ресурсів державних цільових фондів, при цьому забезпечити прозорість їх руху та цільове спрямування.

Зміни є досить актуальним і водночас необхідними, оскільки їхнє впровадження приведе до оздоровлення економіки і буде надійною основою вдосконаленого та неупередженого контролю над використанням бюджетних коштів.

Дистанційне обслуговування, можна сказати, як легка у використанні та сучасна багатофункціональна система, що активно розвивається та має високий ступінь захисту інформації. Як результат, дозволяє клієнтам у режимі реального часу оперативно та безпечно розпоряджатися коштами на рахунках.

Казначейство забезпечує оперативне управління бюджетними коштами й досягає цього саме завдяки швидкості обміну інформацією та документами між усіма учасниками бюджетного процесу. Налагодження зворотного зв'язку щодо співпраці Казначейства з усіма клієнтами через систему дозволяє створити базу

даних про виконання бюджетів, яка діє в режимі реального часу та дає змогу ухвалювати виважені управлінські рішення.

Для оптимізації роботи потрібно формувати та ефективно використовувати всі наявні бюджетні кошти, для цього має бути:

1. сформована і завершена нормативно-законодавча баз база, яка стосується діяльності казначейської системи;
2. запровадженні інформаційні технології на максимальному рівні;
3. створено захищенні електронні канали зв'язку;
4. забезпечена належним чином професійна підготовка, в частині підвищення кваліфікації працівників органів Казначейства;
5. запроваджений гідний належний фонд оплати праці працівників Казначейств, як органу державної влади.

Перелічені зміни є досить необхідними та актуальними в нашій ситуації, оскільки їх забезпечення дозволить якісно оздоровити економіку та будуть використовуватися надійною запорукою для ефективного контролю щодо раціонального використання бюджетних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боліновська Н. Система дистанційного обслуговування в органах казначейства. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2017. №7 53с.
2. Бюджетний кодекс України: Закон України від 19 жовтня 2021 № 1813-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51, ст.572
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
3. Ватаманюк - Зелінська У.З. Казначейська система. Конспект лекцій. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 26 с.
URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/lektsiiKS-2.pdf>
4. Габа І. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів: переваги і недоліки. *Все про бухгалтерський облік*. 2017. №9. с.20–22.
5. Гаврюшова О. Унесення змін до Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2017. №8 53с.
6. Голинський Ю.О. Проблеми та шляхи вдосконалення казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017, випуск 1, 2, с. 169-171
7. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 496 с.
8. Дубик В.Я., Омелян Н.І Підвищення якості казначейського виконання видаткової частини Державного бюджету України.
URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2/164.pdf>
9. Душина О. Казначейське обслуговування Державного бюджету України: реалії та шляхи вдосконалення. *Управління розвитком*. 2018. №17. с. 67–68.
10. Електронний журнал Ефективна економіка. 2015. №1
URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3746>
11. Єдиний казначейський рахунок, його структура та значення для виконання бюджетів. URL:

https://pidru4niki.com/15970122/finansi/yediniy_kaznacheyskiy_rahunok_yogo_struktura_znachennya_dlya_vikonannya_byudzhetyv

12. Жибер Т. В. Актуальні питання казначейського обслуговування бюджетів в Україні. Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. матер. М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". Київ. КНЕУ, 2017. Вип. 25. с. 390–398

13. Казначейська система: підруч. / Юрій С. І., Стоян В. І., Даневич О. С. 2-ге вид. змін. й доп. Тернопіль: Карт-бланш, 2015. 818с.

14. Казначейська система: підручник. Стоян В.І., Даневич О.С., Мац М.Й. 3-тє вид. змін. й доп. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 868 с.

15. Казначейське обслуговування бюджетів. URL: https://kodeksy.com.ua/byudzhetnij_kodeks_ukraini/statja-43.htm

16. Касове виконання бюджету. URL: https://pidru4niki.com/1259060536634/ekonomika/kasove_vikonannya_byudzhetu

17. Касове виконання бюджету: поняття, сутність, системи. URL: <https://studfile.net/preview/5437357/page:15/>

18. Кондратюк С. Я. Компетенції казначейства держави та казначейства комерційного банку, особливості їхніх структур. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2008. Вип. 18.10. с.209

19. Костирський С. Дистанційне обслуговування клієнтів - шлях до електронного казначейства. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2017. №8 с.18- 20

20. Кочергіна Л. Взаємодія Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів з Єдиною базою даних мережі розпорядників та одержувачів коштів державного бюджету. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2015. №7 с.37- 39.

21. Мочиброда О. Дистанційне обслуговування – запорука надійності та оперативного управління коштами. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2019. №1 53с.

22. Народний правовий портал Юристконсульт: Повноваження Державної казначейської служби України з контролю за дотриманням бюджетного законодавства. URL: <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/bku/92-bku/4625-112.html>

23. Організаційна структура та бюджетні повноваження Державного казначейства України. URL: http://shatohina-v-i.at.ua/kazna/lekcii/tema_3_organizacijna_struktura_ta_bjudzhetni_povno.pdf

24. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2015. 670 с.

25. Петрушак Н. Порядок формування, подання й опрацювання мережі розпорядників та одержувачів коштів за допомогою системи дистанційного обслуговування. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2020. №6 53с.

26. Положення про єдиний казначейський рахунок від 01.11.2011 №z0594-02. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0594-02#Text>

27. Про Державну казначейську службу України: Указ Президента України від 13.04.2011 №460/2011 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4602011-13032>

28. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку застосування органами Державної казначейської служби України заходів впливу за порушення бюджетного законодавства: Наказ Державної казначейської служби України №394 від 21.04.2029.12.2012 (із змінами) № va394840-12 від 25.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va394840-12#Text>

29. Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України № 215 від 15.04.2015р. (із змінами) № 215-2015-п від 01.04.2021 URL: <https://uteka.ua/ua/publication/budget-13-byudzhet-buxgalterskij-uchet-otchetnost-i-kaznachejskoe-obsluzhivanie-52-mery-vozdejstviya-byudzhetnye-pravonarusheniya-organy-kaznachejstva>

30. Про затвердження Порядку відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України із змінами: Наказ Міністерства фінансів України №758 від 22.06.2012 р. (із змінами) № z1206-12 від 12.02.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1206-12#Text>

31. Про затвердження Порядку зупинення операцій з бюджетними коштами: Постанова Кабінету Міністрів України №21 від 19.01.2021 (із змінами) №21-2011-п від 02.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/21-2011-%D0%BF#Text>

32. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування державного бюджету за витратами: Наказ Міністерства фінансів України №1407 від 24.12.2012 р. (із змінами) № z0130-13 від 29.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0130-13#Text>

33. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів: Наказ Міністерства Фінансів України №938 від 23.08.2012 (із змінами) №z1569-12 від 29.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12#Text>

34. Про затвердження Порядку реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України: Наказ Міністерства фінансів України від №309 від 02.03.2012 (із змінами) №z1569-12 від 29.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12#Text>

35. Про затвердження Порядку складання Протоколу про порушення бюджетного законодавства та форми Протоколу про порушення бюджетного законодавства: Наказ Міністерства Фінансів України №1370 від 15.11.2010 (із змінами) № z1201-10 від 10.01.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1201-10#Text>

36. Про затвердження Порядку формування Єдиного реєстру розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів: Наказ

Міністерства фінансів України №1691 від 22.12.2011 р. (із змінами) № z0033-12 від 11.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0033-12/paran250#n250>

37. Прутська О.О., Данилюк О.О Удосконалення казначейської системи виконання державного бюджету. URL: <http://intkonf.org/den-prof-prutska-oo-danilyuk-oo-udoskonallengya-kaznacheyskoyi-sistemi-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu/>

38. Сазонська А. Форми виконання бюджетів казначейська чи банківська. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2016. №2 с. 32- 34.

39. Салаута В. Казначейство в багаторівневій системі управління місцевими бюджетами: підходи, переваги, напрями взаємодії. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2021. №6 53с.

40. Система дистанційного обслуговування клієнтів «Клієнт Казначейства - Казначейство». *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2020. №2 53с.

41. Скоропад І.С., Макалюк І.В. Шляхи вдосконалення казначейського обслуговування місцевих бюджетів за видатками. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2016. № 21(3). с. 257–263.

42. Совяк-Круковська І. Реєстрація бюджетних зобов'язань відповідно до напрямів використання бюджетних коштів. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2016. №2 с.26- 27.

43. Стоян В.І., Русін В.М. Казначейська система виконання бюджету: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. 373 с.

44. Стоян, В. І. Еволюція касового виконання бюджету в Україні. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2015. № 1. с.23-29.

45. Ульяновченко Ю. , Марченко Л. Роль Державної казначейської служби України в забезпеченні дотримання вимог бюджетного законодавства розпорядниками (одержувачами) бюджетних коштів. URL:http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_55/fail/22.pdf

46. Фесик О.М. Вдосконалення казначейського обслуговування місцевих бюджетів за доходами. URL: www.intkonf.org

47. Чолач С.С. Удосконалення механізму управління коштами місцевих бюджетів України в умовах децентралізації влади. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>

48. Шеремет І. Порушення бюджетного законодавства в процесі виконання бюджетів. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2018. №7 53с.

49. Шиянова І. Бюджетний контроль: актуальність та дієвість застосування. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2017. №5 53с., с. 42-45

50. Яковініч Ж. Контрольні повноваження органів Казначейства. *Всеукраїнський науково-практичний журнал «Казна України»*. Київ, 2019. №3 53с.